

Verhalen uit de geschiedenis van België

Johan Michael Dautzenberg en Prudens van Duyse

bron

Johan Michael Dautzenberg en Prudens van Duyse, *Verhalen uit de geschiedenis van België*.
Lebrun-Devigne / Vanderhaeghen, Gent 1856

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/daut002verh01_01/colofon.php

© 2017 dbnl

[Woord vooraf]

Deze voorrede moge ten minste de Verdienste hebben van kort en niet onbeduidend te zyn.

De kommissie der kosteloze stadsscholen van Gent bewees aen den eerst ondergeteekende de eer hem, onder dagteekening van 27 december 1855, eenen brief te zenden, luidende als volgt:

‘Gy hebt, gezamenlyk met den heere Dautzenberg, een werkjen opgesteld, getiteld: *Vertellingen uit de Geschiedenis van België*, en gy hebt er ons het handschrift van willen mededeelen. Dit werk is van verscheidene leden der kommissie gelezen: allen hebben het geschikt gevonden om in onze scholen ingevoerd te worden, waer een klassiek boek van dit slach aen ontbrak. Op eenvoudigen trant, in zuiveren styl geschreven, is het allenzins voor de belgische jeugd geschikt. Het zal veel toebrengen om in haer den lust ter beoefening onzer vaderlandsche geschiedenis op te wekken.’

Op dit boekjen nu, aen 't welk zulk eene uitstekende onderscheiding te beurt is gevallen, hebben wy maer ééne noodzakelyke aenmerking mede te deelen: zy geldt het verhael, hier voorkomende onder n.^r XXVIII. Volgens sommigen zou de daer afgeschetste vergadering anders toegegaen, en Borluuts redevoering weinig bewezen zyn.

Men kan dit werkjen als de inleiding beschouwen tot ons *Volksleesboek*, bekroond door het Staetsbestuer.

PR. VAN DUYSE.

J.M. DAUTZENBERG.

I.**Ambiorix.****50 jaren voor Christus geboorte.**

Vryheidszucht, Heldenmoed.

Byna alles wat wy van onze voorouders weten, dat danken wy den Romeinen, hunnen vyanden, destyds reeds zeer beschaefd en geleerd. Zelfs is 't nog onzeker of de Belgen vóór en omtrent de geboorte onzes Heilands de schryfkunst wel beoefend hebben. De Romeinen waren zeer krygszuchtig, ja, dreven den geest der overwinning zoo verre, dat zy niet minder dan de toen bekende wereld onder hun juk wilden dwingen. TACITUS, een hunner vermaerdste geschiedschryvers, benevens JULIUS (CAESAR, die pen en degen even goed behandelde, zyn zeer belangryk voor onze geschiedenis. Zy

hebben veel opgeteekend over den aerd en de zeden, over de levenswyze en gewoonten, over de deugden en gebreken der germaensche (hoog- en nederduitsche) volksstammen.

Wy, Belgen, verkeerden lang in der meening, dat onze aloude voorzaten zoo wat halfwilde menschen waren; en waerom? omdat wy aen het woord *barbaer*, waer Rome ze meê bestempelde, een' ergeren zin gaven, dan 't past. Trouwens, dit woord *barbaer* beteekende voor de Romeinen niets anders dan een vreemde; zy zagen er niets hoonends in, en noemden aldus al de niet-italiaensche volkeren.

De oude inwooners dezer gewesten waren niet vry van ondeugden, o neen! zy waren aen den drank en het spel verslaefd. Die twee hoofdgebreken hebben hun vele onheilen op den hals gehaeld; doch zy bezaten ook hoedanigheden, welke hunne vyanden misten, en die dezen zelfs verplicht waren te eerbiedigen. De Germanen hadden maer weinige behoeften: zy verschaften zich levensmiddelen en kleeding by middel des oorlogs en der jagt, der vischvangst en scheepvaart, terwyl hunne vrouwen den landbouw bestuerden. Die oude Belgen (wil men ze aldus noemen) vochten dapper, reden behendig te paerd, en zwommen stout over de snelste rivieren. Zy beminden de regtvaardigheid, eerden hunne ouders en hielden het eens gegevene woord.

Moet het ons dan verwonderen, dat zulke eenvoudige menschen slechts eenvoudige wetten beza-

ten - dat zy aen hunnen geboortegrond, aen hunne zeden, en dus aen hunne tael met lyf en ziel gehecht waren?

Onze onkundige stedelingen beschouwen de landlieden dikwerf met minachting, omdat dezen het goede verstand hebben, enkelyk te spreken van de weinige hun dóór en dóór bekende zaken; omdat ze veelal in leemen wooningen leven, en stil gekleed gaen, zonder angstvallig de mode te volgen. Kortzichtigen denken derhalve, dat een boer hun naer ziel en lichaem ondergeschikt is. Juist zoo dachten de fiere Romeinen over onzen eenvoudigen landaerd.

Zoodra de Belgen vernamen, hoe de romeinsche veroveraers zich jegens de onderworpenen volken gedroegen; zoodra zy zagen, dat die meesters met uitplunderen en uitmoorden hun gezag in Gallië trachtten te vestigen, om met list en verraed den eenen stam na den anderen te vernielen, begonnen zy voor goed de oogen te openen. Het werd tyd.

AMBIORIX, koning der Eburonen, zag met vaderlandschen tegenzin, dat CAESAR, onder allerlei voorwendsels, al meer en meer in 't dietsche land vooruitdrong. Ambiorix had in den tegenwoordigen luikschen gebiede, te Embour, eene heimelyke schuilplaets. Daerhene riep hy de hoofden der Belgen op eene vergadering te samen. Allen kwamen, door moeijelyke wegen en duistere bosschen, op zadel- en toomlooze peerden, ten bepaelden dage en ure, aengesnel; allen droegen hunne wapens, be-

staende uit sabels, oorlogsbylen en werpspiessen; allen droegen teenen schilden, yzeren harnassen en zwarte helmen, waerboven monsterhoofden en buffelhorens prykten, om hunne hooge gestalte nog reusachtiger te maken.

Ambiorix stelde hun het steeds wassende gevaer des vaderlands voor oogen. Weldra legden de saemverbondenen in de handen der priesters den eed af: van, gedurende Caesars afwezigheid van Gallië, de vreemdelingen tot den laetsten man te vernielen. Plegtig scheidden hierop de wakkere bevelhebbers van elkander, om onder hunne onderdanen de wapening in te rigten.

En eens zou dit dappere volk den schryfprieme des dapperen Caesars de onsterfelyke belydenis afdwingen, die gy kent:

‘De Belgen zyn onder de duitsche volksstammen de kloeksten.’

*Regtschapenheid, en trouw, en moed
Veredelen ons belgisch bloed.*

II. Belgen en Romeinen.

Vryheidsliefde.

‘Wie anderen eenen put graeft, valt er zelf in.’ Het woord is oud. De Romeinen hadden zoo vele listen en lagen gebruikt om de volkeren te onderwerpen, dat de Belgen CAESAR de strydkunst eenigszins hadden leeren afkyken. Wy zullen onze jonge lezers met geene lange krygsverhalen vervelen; zy die uitvoerige beschryvingen wenschen van alles wat tusschen de oude Belgen en de Romeinen plaets greep, moeten wy verzenden tot TACITUS en CAESARS. Deze, schoon hy onze vriend niet was, liet nogtans onzen landaerde dikwerf regt weêrvaren.

Dan, spreken wy verder over AMBIORIX. Deze held lokte de romeinsche veldheeren SABINUS en COTTA in

eene hinderlaeg, doodde die aenvoerders, en vernielde met zyne kleine schaer een heir van negen duizend Romeinen.

Dit gelukkige wapenfeit deed gansch de belgische jeugd te wapen Snellen. Men zou ongetwyfeld den bevelhebbere CICERO (die ter plaetse lag, waer thans Bergen in Henegouwen is) eene duchtige les gegeven hebben, had die sluwe Romein niet het middel gevonden om aen CAESARS eene boodschap te doen geworden. Een door hem omgekochte Nerviër bragt ze over in eene werpspies opgesloten. Het antwoord was in 't grieksch geschreven, opdat het, zoo 't in belgische handen viel, niet zou verstaen worden. Het werd door eenen gallischen ruiters met eenen pyl in 't romeinsche kamp geschoten, en bevatte enkel de woorden: 'Moed! er komt hulp!'

In der daed, drie dagen naderhand verscheen CAESARS met zeven duizend man, die op hunnen togt alles verbrandden en vermoordden. Zyn plotselyk verschynen joeg de belgische belegeraers in volle wanorde uiteen. De Romeinen, CICEROS legerplaets ingekomen, vonden, dat er op tien der belegerden wel negen gewond waren.

Gelyk alle veroveraers, zaeide CAESARS door alle mogelyke middelen den schrik onderde volksstammen, die hy wilde onderwerpen. Hy zwoer, dat hy den naem der Eburonen van der aerde zou verdelgen, en beloofde schatten aen hem, die AMBIORIX levend of dood kon overleveren.

Het land van Luik stond in vuer en vlam; men schonk aen geenen Eburoon genade; doch de hoop verliet onzen veldheer niet. Uit zyne schuilplaets dorst hy drie jaren lang aen den grootsten krygsheld, dien 't romeinsche gemeenebest ooit heeft bezeten, vernuftig en moedig het hoofd bieden.

CAESARS voerde 't bevel over tallooze heirscharen; de gansche toen bekende wereld was hem tolpligtig, en de ondervindingen veler eeuwen versterkten zyne krygskunst. Ambiorix voerde 't bevel over ellendige huttenbewooners, die geene andere kracht bezaten, dan die zy uit de liefde des geboortegronds en der vryheid putteden.

Wie was de grootste dier twee krygsoversten?

Ambiorix verblyf wordt verraden; hy weet echter, met veertig getrouwen, midden door de romeinsche benden heen, zich te redden, en vlugt het digte woud in. Weldra verroert hy zich weder, en moet op nieuw voor Caesars overmagt wyken. Tot aen den Rhyn vervolgd, springt hy van zynen draver, en zwemt over den breeden stroom weg.

De oude dappere Eburonen-koning stierf, zoo als hy 't gewenscht had, namelyk al zegevierend op den slagvelde. Zieltogend glimlachte hy nog zynen lieven vaderlande toe.

Als zinnebeeld van vaderlandschen heldenmoed, omkranste de misteltak den heldhaftigen doode. Zyne getrouwe vrienden begroeven hem, by algemeenen rouw, in zyne wooning te Embour.

Stappen wy insgelyks in het voetpad onzer voorvaderen; beminnen wy ook den geboortegrond, de zeden en de tael der voorzaten; zoo zullen vreemdelingen, bloeddorstige gieren der verovering, ons nimmer in hunne klauwen grypen, en vernypen.

*Wie, verneedrend, zich niet boog,
Staet by vriend en vreemde hoog.*

III.
Liederick de Buck,
Eerste forestier (boschheer) van Vlaenderen, 676.

Gerechtigheid.

Uit oude geschiedenissen kunnen wy altoos de eene of andere goede les en leering putten, zelfs dan, wanneer ons de aengehaelde gebeurtenissen twyfelachtig of verdicht voorkomen. Wat oud of grys is, dat zal een verstandig kind achten en eerbiedigen; want het denke: ik ook hoop eens oud te worden, en achting te verdienen.

In Vlaenderen heeft men, vóór vele eeuwen, een aental boeken geschreven, die, al zyn ze in 't vlaemsch opgesteld, door de volkeren, onze taelverwanten, nog gretig gelezen worden. Onder deze telt men oude kronyken, die tot den tyde des schryvers loo-

pen, en bykans allen met den beginne der wereld aenvangen: dit viel destyds in den smaek. Eenige dier kronyken bezitten historische nauwkeurigheid, andere zyn met sagen, of verdichtsels, doorvlochten; weêr andere behelzen, buiten de verhalen, lessen en waarschuwingen.

Wy trekken uit de *Excellente Cronicke van Vlaenderen* de schrikkelyke historie van LIEDERIK DE BUCK, eenen prins, die (zegt het merkwaerdig boek) boven alles de regtvaardigheid minde.

Omtrent Sint Jan in den midzomer, ontving LIEDERIK verscheidene persoonen van den hove des konings LOTHARIUS, welke by zyner vrouwe YDONEA een bezoek aflegden. Het onthael was, ter eere des konings, heel minnelyk en luisterryk. LIEDERIK had vele zyner edele onderdanen, mannen en vrouwen, uitgenoodigd om de vreemden des te beter te ontvangen. Het hof was prachtig; men danste, en reide er. Eenige der jonkvrouwen, door den dans verhit zynde, wenschten ter verversching pruimen, of eenig ander fruit. Juist kwam daer eene schamele vrouw met eenen korf rype vruchten, die ze verkoopen wilde, om met de ontvangene penningen zich spys voor hare hongerende kinders te kunnen aenschaffen. JOZERAM, Liederiks oudste zoon, kocht hierop dit fruit, zonder te betalen, maer beloofde dit spoedig te doen. De korf met fruit werd den vrouwen en jonkvrouwen voorgesteld, en - de belofte vergeten. De arme moeder wachtte met immer klimmend ongeduld voor de poorte, en

wachtte er nog, toen het donkere nacht was. Biddend en sidderend ging zy huiswaerts, en als zy t'huis kwam, vond zy haer kindeken van honger gestorven.

De troosteloze vrouw begaf zich 's anderendaegs naer LIEDERIKS paleis, en bragt hare klagte voor den vader. Zy wist wat gestrengte wetten deze had uitgevaerdigd tegen dergelyke feiten op eenen tyd, dat Vlaenderen, als 'een woud van ongenade,' met rooveren was bezet. Weldra vertrok LIEDERIK met zynen zoon naer Doornik, en liet hem daer aen de galg opknoopen.

JOZERAMS moedwilligheid of nalatigheid had hier de dood van het arm wichtjen ten gevolge. Men ziet het: een klein gebrek, eene schynbaer nietige zonde kan de ergste gevolgen hebben.

Maer wat moet men van 's vaders gedrag denken? Al heeft het eenen schyn van regtvaerdigheid, het is niet te min zoo streng, zoo wreed, zoo onvaderlyk, dat wy niet zullen trachten het te regtvaerdigen. Eene mindere straf ware overeenkomstiger geweest met christelyke gevoelens; zy hadde den vader tot geenen beul gemaekt: iets wat ten sterkste tegen de natuer strydt, en dus tegen eene wet, die God zelf onuitwischbaer in ons harte heeft gegrifd.

Maer had dit geval geen zoo bloedig einde genomen, zouden wy er wel even veel belang in stellen, zouden wy er wel even door ontroerd zyn als thans? Immers wekt het samen medelyden en schrik op; en de menschelyke ziel is zoo wonderlyk geschapen,

dat een verhael van dergelyke feiten, ook voor eeuwen voorgevallen, haer treft, en boeit.

Wy kunnen er nog de opmerking by maken, dat wy nooit eenig verhael bloot om het verhael moeten aenleeren: wy dienen het aen ons verstand te toetsen, en na te gaen, in hoe verre het al of niet verdicht is, of zyn kan; in hoe verre het ons leert, wat wy moeten doen en laten. Het is met de geschiedenis gelyk met alle andere wetenschap gelegen; hare kennis moet vooral strekken om ons over het aengeleerde te doen nadenken.

*Regtvaardigheid, ver boven vrees,
Heeft medely' met weeuw en wees.*

IV.
Karel de Grootte.
(800).

Daer zyn reuzenbergen, die zich hoog boven de wolken verheffen; daerzynsterren der eerste grootte, die aen het uitspansel glansen; daer zyn helden in de lange reeks der eeuwen, wier schedel boven hunne tydgenooten prykt, wier geest alle gelyktydige vernuften overstraelt.

Karel de Grootte is een dier helden, die hunne eeuw verlichtten, en welker luister onsterfelyk is. Vele derheerlyke daden van dien magtigen keizer behooren tot België; wy hebben voorzeker meer reden dan de Franschen om hem onder onze voorzaten te tellen. Ofschoon die roomsche keizer, vooral in de

algemeene wereldgeschiedenis, als krijgsboofd eene groote rol speelt, zoo bleef hy toch voor België, gedurende zijne drie en vyftig veldtogten, een dierbare vredevorst.

Te Luik stichtte hy eene school, en te Gent liet hij (ten minste zoo men beweert) vloten bouwen om gansch het land voor den inval der Noordmannen te beschermen.

België en zyne inwooners bevielen aen dien grooten man. Hy maekte EINHARD (Eginhard) zynen geheimschryver, tot abt-titularis der abtdy van S. Baefs te Gent. Het tafereel, dat deze kundige Belg van den handel en wandel des keizers ontwierp, zal aen oud en jong zeker altyd belang inboezemen.

In openbare plegtigheden (zoo lezen wy by EINHARD) droeg de keizer een kleed met goud doorweven, en eene guldene, met diamanten versierde, kroon. Op gewoone dagen verschilde zyne dragt weinig van die des volks. Hy was matig in eten en drinken, vooral in het laetste: want hy verfoeide de dronkenschap. Hy gebruikte weinig wyn, of geestryke dranken; hy dronk by een middagmael zelden meer dan drie keeren.

Gedurende de maelyd, vernam hy gaerne een aengenaem gesprek, of luisterde naer het voordragen der geschiedenis, den grooten helden der oudheid gewyd. Onder St Augustyns schriften hield hy 't meest van 't werk 'Over de stede Gods.'

Hy was byzonder welsprekend. Hy sprak niet

alleen zyne moedertael (ons schoon en ryk oud dietsch), maer, zoo gemakkelyk als deze, het latyn. Het grieksch verstond hy beter dan hy 't sprak. PIETER VAN PISA was zyn taelleeraer geweest, en ALBINUS, bygenaemd *Alcuin*, een geleerd engelschman, hielp hem de school te Parys stichten.

Hy droeg de grootste zorg voor de opvoeding zyner kinderen en kindskinderen. Zoodra zy sterk genoeg waren, moesten de knapen zich oefenen in 't ryden, jagen en behandelen der wapenen. De dochters werden opgeleid tot de zedelyke wetenschappen en tot allen, aen vrouwen passenden, handarbeid. Hy liet haer zelfs het spinnen leeren; zoo zeer vreesde hy, dat zy zich aen den lediggang zouden gewennen.

Hy was zacht in zyne kastydingen, regtvaerdig in zyne vonnissen, gematigd in zyn bestuer. Hy was milddadig jegens armen en pelgrims, alsmede jegens de gevangenen, die in de boeijen der ongeloovige vorsten te Jerusalem, en in de omliggende koningryken, zuchtten.

'Nadat hy het Christendom had helpen uitbreiden, de geestelyke kerktucht met vromen iever had vastgesteld; nadat hy zyne staten bevredigd had, stierf hy, in den ouderdom van 72 jaren, den 28 january 814. Hy regeerde 47 jaer. Hy werd plegtig in zyn sterfplaets Aken begraven, te midden der prachtige kerk, die hy ter eere der Heilige Maegd had laten bouwen.'

By die levensbyzonderheden willen wy nog iets belangryks voegen: namelyk, dat de keizer, een vyand aller ydele kleederpracht, met spyt bemerkte, dat zyne hovelingen en veldheeren uit Italië zyden modedragten hadden medegebragt. Schapen- otter- en kattenvellen pasten, dacht hy, onzen landaerd beter, dan de lichte sloffen uit het Zuiden. De keizer zag met verdriet, dat zyn volk tot pracht en weelde overhelde, en schreef zelfs eene wet tegen het invoeren van vreemde, kostelyke stoffen.

*Een vorst, die zynen volke een vader is,
Is Godes schoonste beeldtenis.*

V.
Reinier en Albrade.
(883).

Huwelykstrouw.

Van de woede der Noormannen bewaer ons, ' Heere! ' zoo zuchteden, zoo baden en zongen in hunne lilaniën onze voorouders vóór en na de regeering van keizer Karel den Groote.

Omtrent den jare 876, drong langs den zee kant een ontzachlyke zwerm van wilde en woeste mannen, onder ROLLO'S geleide, in ons reeds bloeiend vaderland. Brand, moord en vernieling volgden hunne schreden na.

Destyds heerschte in Henegouwen een liefderyk echtpaer: Graef REINIER was heerlyk van aanzien en dapper, ALBRADE was schoon en minnenswaerdig.

Hunne deugd, hunne godsdienstigheid, hunne trouw waren wyd en zyd bekend; zy werden van hunne onderdanen aengebeden, en van hunne vyanden zelven geëerbiedigd.

Door den aenbruisenden stroom der vyanden bedreigd, is REINIER verpligt, zich met eenen hoop getrouwen in de omstreken van CONDUIT te verschansen. Uit zyner vesting valt hy verscheidene malen gelukkig op de vyanden uit; ja, het gelukte hem een twaelftal officieren van ROLLO in eene hinderlage te lokken, en te vangen. Hy waende met dezen buit der voornaemslen van 't leger, zyne zaek gewonnen: hy zou ze immers niet vrylaten, dan als de vyand zou afzien van verder 't land in te dringen. Doch 's anderen daegs werd REINIER zelf gevangen, en tot den woesten hertog der Noormannen geleid.

ROLLO, een andere ATTILA, loeg met vreeslyken lach, toen hy vernam, dat het krygslot hem in REINIER zynen ergsten vyand overleverde, en 't eener tyde dien van ALBRADE afscheurde: want hy kende den teederen liefdeband, welke die echtgenooten vereenigd hield.

De ongelukkige ALBRADE stuert weldra eenen bode tot ROLLO, met den voorstel, hem zyne twaelf veldheeren, in ruiling tegen haren man, weêr te geven.

De barbaer kende geen het minste medelyden: hy was geen christen. 'Voor morgen (antwoordde hy trotsig) eisch ik myne officiers terug; ik eische daerby al het goud en zilver der landstreek, al de

kostbaerheden van 's graven slot en al de gewyde kerkvaten. Verder eisch ik, dat myne benden van levensmiddelen en alle behoeften voorzien worden.'

De bode zelf, die zyner meesteresse die schrikelyke tyding bragt, was meer dood dan levendig.

ALBRADE waende ieder oogenblik het geliefde hoofd van haren echtgenoot onder 't zwaerd des noordschen wreedaerds te zien vallen; zy zond ten spoedigste de twaelf gevangene Noormannen terug, en stuerde (als eene andere ABIGAËL) van stonde tot stonde wagens vol kostbaerheden naer het vyandelyk kamp. Alle burgsloten en kerken in Henegouwen werden te dien einde geledigd; alle goud en zilver, al edelgesteente, gewyd en ongewyd, werd tot verzoening opgeöfferd. De onderdanen, door dit schoone voorbeeld der huwelykstrouw opgewekt, beroofden zich zelven van het noodzakelyke om den eisch des woesten te voldoen.

Die levendige trouw der echtgenoote, die onbegrensde verkleefdheid der onderdanen roerden en vermurwden voor de eerste mael het hert des ruwen krygers. Hy liet REINIER voor zich komen, en sprak: 'Ik wil u uwer vrouwe wederschenken!'

Hierop reden REINIER en ROLLO, gevolgd van alle aengebodene schatten, naer Conduit, waer ALBRADE haer verblyf hield. De gravin zag van verre hare banieren naest die van ROLLO zwaaijen, en liep hun te gemoet. 'Zulke liefde (riep de Noordman uit) zou

de hel zelve ontwapenen. Schande ware't, zoo ik nog éénen oogenblik uw vyand konde blyven.' Hy gaf al het door hem geroofde en ontvangene terug, en teekende een vriendschaps- en vredeverdrag, dat hy hooger schattede dan honderd zegepralen.

Men wyte het vooral aen die voorbeeldige huwelykstrouw en aen den invloed, welken zy op gansch eene bevolking uitoefende, dat ROLLO later tot het. Christendom overging.

*Man en vrouw, door trouw gepaerd,
Welk een hemel op der aerd!*

VI.
De slag van Leuven tegen de Noormannen.
(891).

Dapperheid.

Ofschoon vele eeuwen verlopen zyn, sedert de woeste mannen uit Denemarken en Noorwegen in ons land vielen, leeft hun aendenken in onze volksoverleveringen nog voort. Moordtooneelen behagen zeker den vaderlandschen schryver oneindig minder dan eenvoudige verhalen dezer of gener liefderyke gebeurtenis; maer hy is somtyds verpligt by een krygsfeit stil te staen, wanneer dit feit getuigenis geeft van den edelen inborst onzer voorvaderen, van hunne zucht tot vryheid en onafhankelykheid.

Den 26 juny 891, hadden de Belgen aen de Geule (by Valkenberg, op twee uren afstand van Maestricht)

eene vreeslyké nederlaeg ondergaen, omdat zy te overyld eenen aenval hadden uitgevoerd, zonder het noodige bevel daertoe af te wachten. De bisschop van Mentz en de andere opperhoofden onzes lands verloren er het leven by. Het leger met al den krygsvoorraed en de kostbaerheden, die 't behelsde, viel in de handen der barbaren, die de gevangenen onmenschelyk vermoordden.

Toen ARNOLD, opvolger van KAREL DEN DIKKE, keizer van Duitschland en koning van Lorreinen, dit vernam, trok hy in aller haest over den Rhyn en de Maes, en wel aen 't hoofd eens legers, goddeels uit Belgen samengesteld. Zoodra de Noormannen dit verstonden, weken zy naer den kant van Leuven. Talryk waren hunne benden; hunne verschansingen waren met paelwerk omheind, en met diepe watergrachten omgeven; doch de belgische soldaten lieten zich door zulke hinderpalen weinig afschrikken. ARNOLDS voornaemste magt bestond in zyn peerdenvolk, en die magt konde hy niet behoorlyk ontplooijen, omdat hy op zyner linker hand de Dyle en op zyner regter hand moerassen had. De Noormannen bemerkten weldra de verlegenheid huns vyands, en beschimpten hem van boven hunne hooge borstwering, schreeuwende: '*Gulia, Gulia!*' Alzoo riepen zy hem zyne vroegere nederlaeg, aen de Geule geleden, hoonend, in 't geheugen terug.

Nu deed ARNOLD zyne voornaemste officieren rondom zich vergaderen. 'Dikwerf (zoo sprak hy hun

aen) ja, reeds dikwerf gaeft gy schitterende be wyzen uwer dapperheid, en bleeft, door Gods bescherming, in meer dan éénen slag on verwonnen. En zoudet gy langer den hoon dier ongeloovigen verdragen?... Uwe ouders en broeders hebben zy vermoord; uwe kerken, verbrand, of tot puinen vergruisd. Zy bragten de heilige priesters wreedaerdig om 't leven. Uw arm vaderland zucht diep en wanhopig onder de baldadigheden dier woestelingen, dier onmenschen. Roepen hunne euvelheden voor de menschen en voor God niet luid om wraek?... Welaen! wapent u met eene regtvaardige verontweerdiging; daer zyn de goddeloozen, daer voor uwe oogen. Zy beschimpen u: verplettert ze onder uwen toren! Gy ziet het, hier baten ons geene paerden: laet ons te voet tegen die roovers optrekken! Ik stap vooraen, volgt my! U, helden - u, christenen, heeft God zyne geregte wraek aenbevolen: wy vechten niet zoo zeer voor ons vaderland als voor de zake Gods. Hy zelf beschermt ons met zyner magtige hand. Wy zyn onverwinnelyk: voorwaerts, voorwaerts!

Als een vliegend vuer slaet de moed des veldheeren van man tot man voort. De slag begint met wederzydsche woede. Lang hangt de balans van 't krygslot wankelend; maer eindelyk dringen de Belgen, met verdelgenden zwaerde, in de vyandelyke ryen, en - 't is beslist. De Noormannen sneuvelen en vinden

geene genade; wie hunner ontvlugt, verdrinkt in de Dyle.

Zy verloren te Leuven honderd duizend man en zestien vaendels. Zoo vele lyken lagen in die rivier op een gestapeld, dat haer loop er door werd gestremd. Dank dien merkwerdigen gevechte, bleef België voor altoos van de Noormannen verlost.

Wat is de liefde voor het vaderland?

Godsdienstigheid, in broedermin ontbrand.

VII.
Godfried (Godevaert) van Bouillon.
(1058).

Godsdienstigheid.

PLUTARCHUS heeft de uitmuntendste mannen van Griekenland met zyne kunstryke stift op papyrusrollen vereeuwigd. Vroeger reeds had HOMERUS met reusachtige dichterverbeelding helden en goden bezongen; maer treffender dan de levensschetsen des eersten, grootscher dan de zangen des tweeden, prykt het eenvoudige verhael der middeleeuwsche chronyken, die van den belgischen held GODFRIED VAN BOUILLON gewagen.

Hy werd in 1058 te Bezy, by Nyvelt in Braband, geboren, op een kasteel, waervan nog op 't einde der voorgaende eeuw puinen bestonden. Hy had het

onschatbare geluk de zoon van brave en godvruchtige ouderen te zyn, die hem met liefderyke hand ter deugd en dienste des Heeren opleidden. Zy wisten hoeveel er aen eene goede en christelyke opvoeding gelegen is, en gaven den kinde tot leeraer PIETER, den kluizenaer, die later door zynen oproep ten kruistogte zoo vermaerd is geworden. De jonge GODFRIED werd mede den kunsten en wetenschappen ingewyd. Hy sprak de talen van Zuid en Noord; zoodat beide, Dietscher en Wael, met hem in hunne eigen sprake verkeerden: een voorbeeld, dat by al onze broeders, de Walen, navolging verdient. In lichaemsoefeningen was hy zoo ervaren, dat men hem met regt als volmaekten ridder aanzag; ja, reeds als jongeling ging hy door voor 't sieraed zynes lands en zyner eeuwe.

Onder zynen oom, den hertog van Nederlotharingen, deed de heldhaftige jongeling zyne eerste wapenproeven, en die oom kreeg hem zoo lief, dat hy, by zynen dood, hem tot eenigen erfgenaem instelde.

De graven van Namen en van Vlaenderen, die Godfried onregtvaardig bevochten, moesten voor den jeugdigen degen onderdoen. Zyn heer en keizer, HENDRIK DE IVe, behandelde hem ook niet al te regtzinnig: dat belette GODFRIED geenszins zynen vorst getrouw te dienen, en dien aldus in grootmoedigheid verreweg te overtreffen. Zelfs bevrydde zyn arm den keizer voor RODOLPH VAN ZWABEN, zynen geduchten mededinger ter kroone.

Die heldhaftige Belg gaf aen HENDRIK DEN IVE nog andere bewyzen van beleid en trouw; en eerst na allerlei diensten stond deze aen GODFRIED eindelyk af het hem toekomende hertogdom Lotharingen. Nu bewees GODFRIED, als leenman, hulde aen den keizer, zynen leenheer, en keerde vol vreugde naer zyn geboorteland terug, alwaer het er hoogst ongelukkig uitzag.

Niet alleen sliepen kunsten en wetenschappen er den doodslaep, alom woelde losbandigheid, en zegevierde woestheid. De zwakken werden verdrukt; ook vonden weduwen en weezen nergens steun of stut; de grooten en sterken roofden en moordden straffeloos. Het geweld scheen des lands eenige wet: immers, het regt zelf erkende zyne onmagt, telkens dat het de uitspraak liet afhangen van een vuistgevecht tusschen partyen.

GODFRIED stichtte niet alleen school by school, maer gaf het voorbeeld van eer en deugd. Traeg- en ledigheid weken allengs voor nyverheid en koophandel. De wetten werden verbeterd, en de zeden, welke nu begonnen te heerschen, maekten ze deels onnoodig. Handwerken en gilden bloeiden alom, en de overvloed stroomde uit velden en steden den vlytigen burgeren toe.

GODFRIEDS hemelsche invloed daelde, als een milde zomerregen, uit den hoogen op dit ongelukkige erfdeel der onkunde en slaverny, en zyn naem werd in hut en huis, in paleis en kerke gezegend.

Daer klinkt plotseling, wyd en zyd, de oproep ten eersten kruistocht. Als een vrome leerling des vurigen moniks PIETER, nam GODFRIED vaster dan iemand het besluit op, het Heilige land uit den klauw der ongeloovigen te rukken, en te redden.

Langs Moezel en Maes, langs Leije en Schelde, verhief zich het kruis, als heldhaftig sein der vaert ten heiligen oorloge. De ryken schonken den armen hunne goederen, of verkochten ze tegen reisbehoefden; klein en groot schaerde zich onder de kruisvaen nevens elkander; en eer een enkel jaer om was, had onze Godfried een heir van zeventig duizend man te voet en tien duizend te paerd rondom zich vereenigd.

Wy zullen van dien eersten welingerigten kruistocht eene kleine schets ontwerpen, die ongetwyfeld belang zal opwekken.

*Een groot man is een weldaed Gods:
Het vaderland zy op hem trotsch!*

VIII.
Hongersnood in België.
(1044.)

Weldadigheid.

Er zyn drie onheilen, die het menschdom t'aller tyde als zyne grootste plagen beschouwd heeft, namelyk: oorlog, pest en hongersnood.

De pest (Gode zy dank!) verschoont sints lange jaren ons vaderoord, en woedt by voorkeur in warmer gewesten. Wy kennen slechts de choléraziekte, die er schrikkelyk genoeg uitziet: ook voor deze beware ons de Hemel!

Wat den oorlog betreft, de menschelyke driften zyn er de oorzaken van; bidden wy den Schepper en Schenker alles goeds, dat hy wysheid, licht en liefde over zyne kinderen verspreide; en ook die plaeg zal

op onzen aerdbol verminderen, zoo niet er van verdwynen.

In vroegere dagen zwaiede de hongersnood feller dan nu zynen geesel om en rond tegen de menschheid; wy begrypen gemakkelyk, waerom de hongersnood thans zeldzamer dan oudtyds verschynt. Het misgewas is nooit algemeen op aerde, en, laet de oogst in 't eene land veel te wenschen over, hy is daerentegen dikwyls overvloedig in een naby of ver liggend gewest. Zoo ook, woedt hier eene ziekte onder 't vee, elders is 't zoo niet. Dacrenboven liggen thans in allerlei rigtingen welgebaende wegen, gemakkelyke yzersporen en vaerten, en pylsnel vervoert de stoom menschen en waren land en zee over. Wat hier overvloedig groeit, dat vertrekt naer slechter bedeelde streken.

Kunstwonderlyk tydstip, dat wy beleven! Wy weten byna oogenblikkelyk, wat er op alle punten des aerdbols omgaet. De electriche telegraef (of verre-schryver) brieft tydingen vlugger meê dan duiven, wind, vuer en pylen. Voorwaer, het is geen droom eener ydele hoop, wanneer wy den zaligen tyd te gemoet zien, waerop ook de plaeg des hongernoods onder ons onbekend zal geraken: in der daed een nieuwe zegen, dien de goddelyke Voorzienigheid door't menschelyke vernuft voorbereidt!

De schrikkelykste onder alle menschelyke geesels, zal altyd de oorlog zyn; want men mag wel op eene, over 't algemeen veldwinnende, volksbescha-

ving rekenen, maer men zal nooit der menschen hoogmoed en hebzucht kunnen uitroeijen. Het hardnekkigste kwaed zal altyd den mensch van menschenwege zelf overkomen.

Wy hebben gedurende 1846 een ongelukkig jaer beleefd. In Vlaenderen gelyk in Silezië (twee gewesten, waer de linnennyverheid eertyds zoo bloeiend was) zyn destyds vele menschen van honger en ellende omgekomen. De handel stond stil, graenen aardappeloogst waren mislukt. Hoe schrikkelyk de nood zich toen ook vertoonde, bereikte hy toch niet de hoogte des noods, die in 1044 ons land zóó wreed teisterde, dat men 't verhael daarvan by de gelyktydige geschiedschryvers niet zonder huiveren kan lezen.

De honger greep de inwooners van België, Lorreinen en Frankryk zoo onverbiddelyk aen, dat zy tot ongehoorde gruwelen verwilderden. Reizigers werden aengehouden, verworgd, en (verschrikkelyk!) gebraden, en als spyze verslonden. Eene menigte ongelukkigen vlugteden uit de eene schuilplaets in de andere, en werden 's nachts in 't verblyf, waer zy de gastvryheid meenden te genieten, door hunnen waerd vermoord om zynen kannibalenhonger te stillen. De eenen lokten kleine kinderen in afgelegene plaetsen, met hun eenen appel of een ei voor te houden, en de arme bloedjens bekochten 't met hun leven. Anderen groeven, als hyënen, de dooden uit der aerde op, om.... maer de pen weigert die mensch-onteerende tafereelen weêr te geven.

Wat ons harteleed by zulken verhale eenigszins verzacht, is het denkbeeld, dat, waer afschuwelykheden ons 't harte vernypen, de liefde wonderen weet te verrigten. WASON, bisschop van Luik, en D'ALBERT, abt te Gembloux, deelden onder 't volk eenen onmeetlyken graenvoorraed uit, dien zy van verre landen deden komen of uit betere jaren gespaerd hadden. De vrome GEERAERT, bisschop van Kameryk, met andere geestelyke en wereldlyke heeren, volgden die hemelsche voorbeelden; en door zulke handen gespysd, leed België minder dan Frankryk en Lorreinen.

*Dat volgt u slechts in 't eeuwig leven,
Wat gy milddadig hebt gegeven.*

IX. Godfried en de eerste kruistogt. (1096).

Godsvrucht en Ootmoed.

De christenen uit alle landen gingen sinds lang in bedevaert naer Jerusalem, ter plaetse, waer onze Heiland had geleefd, gekruist en begraven werd: doch aen die godvruchtigheid kon geen gevolg meer gegeven worden. De heidenen, die destyds het Heilige land innamen, mishandelden de pelgrims op eene onmenschelyke wyze. PIETER DE KLUIZENAER, van Jerusalem teruggekomen, beschreef overal in gloeiende tael de verdrukking, die de christenen in Palestine doorstonden; en, als een propheet, voorspelde hy aen de wrekers dier baldadigheden de zegeprael. Op het woord diens vromen mans,

ontroerde de gansche europesche christenheid. Zy stond op, en sprak: ‘Jerusalem worde verlost! God wil het!’ Door des pausen zegen versterkt, vereenigden zich koningen en vorsten met hunne ridderlyke krygers.

GODFRIED, onze landgenoot, vertrok aen 't hoofd eens ontzachlyken legers op den 15 augustus 1096. Een eerste togt was door overyling mislukt, omdat hy geen bekwaem en geducht opperhoofd had gevonden. GODFRIED trok, onder strengere tucht, naer Constantinopelen op. Daer deed onze held aen den valschen griekschen keizer ALEXIS zyn krygsbeleid en zyne christenwaerde gevoelen.

Nicea werd ingenomen, en op die zegeviering volgde een wreed gevecht, waerin onze landgenooten uitblonken. In honderde gelegenheden deed GODFRIED zyne dapperheid en edelmoedigheid uitschitteren, en stond by allen als de braefste der bevelhebberen te boek. Groot was het lyden der kruisvaderen in de woestynen, maer GODFRIEDS liefde en hulp waren nog grooter. Nooit deinsde hy voor eene zelfopoffering terug.

Eens zag hy eenen soldaet op het punt van door eenen beer verworgd te worden. Op zynen paerde vliegt hy hem ter redding toe. De beer, die den ruiters ziet toesnellen, verlaet zyne eerste prooi, en rigt zyne verdubbelde woede tegen GODFRIED. Op dezen oogenblik, stort by ongeluk het paerd neêr, en de soldaet valt met den degen op 't wilde beest. Zonder

aerzelen grypt GODFRIED t'eener tyd het monster aen, en werpt het omver. Krachtig als hy is, drukt hy dit met eener hand tegen zich vast, en stoot met der andere zyn stael in diens ingewanden. In de worsteling had de menschenvriend diepe wonden ontvangen, en de geredde krygsman moest hem tot de legerplaets terugbrengen.

Men haelt nog andere bewyzen van Godfrieds kloekheid aen; maer wy stappen liever tot Jerusalems verlossing of inneming over, waerby hy zich eenen onsterfelyken krans om het hoofd vlocht.

Na oneindige moeijelykheden, was eindelyk het sterk verminderde christenleger in Jerusalems omstreken aengekomen. Hier rezen een aental nieuwe hinderpalen op; de stad was van sterke wallen en hooge muren met torens omsingeld. Vyf weken lang duerde de merkwaardige belegering, die in uitvoerige schriften staet afgeschetst. Eindelyk in 1099, werden de kruisvaarders meester van de Heilige stad. GODFRIED stond een der eersten op de verwonnene muren, alwaer nu de banier der Halve Maen door die van het Kruis werd vervangen.

Waerom, helaes, moesten de verwinnaers nu ook onmenschelyk rooven en moorden? Waerom moesten zy, die JESUS geloof beleden, en voor zyne eere vochten, in die plegtige uren JESUS liefderyke leer en daden vergeten?

GODFRIED echter, zoo vroom als dapper, zag de wreedheid zyner krygeren met innige droefheid;

Daer hy eerder met daden dan met woorden predikte, trok hy een hairen kleed aen, en, door weinige getrouwen vergezeld, ging blootshoofds, barrevoets en biddend de stad rond, en begaf zich vervolgens, met nedergeslagene oogen en geslotene handen, ten heiligen grave. Nu stelde het woeste grauw pael en perk aen zyne opgetogene wreedheid, en wandelde processiegewys mede naer 't heilige graf.

GODFRIED weigerde naderhand standvastig de koningskroon die men hem aanbod. 'Ik ben niet waerdig (zeide hy) eene gouden kroon te dragen ter ptaetse, waer onze Verlosser er eene van doornen droeg.

*Zie rond en voort van ryk tot ryk:
Geen christenridder hem gelyk!*

X.**Godfried de IIIe, Hertog van Brabant.
(1142.)**

Edelmoedigheid.

GODFRIED DE IIe stierf in 1141, toen hem pas een zoontjen geboren was. Vier voogden werden voor den zuigeling GODFRIED DEN IIIe gekozen. Alle leenhouders des hertogdoms zouden voor het hertoglyke kind verschynen, om hem den getrouwheidseed af te leggen. Die hulde werd door alle brabantische heeren bewezen; alleen de BERTHOLDEN, heeren van Mechelen, van der voogdyschap uitgesloten, stichteden oproer, en liepen te wapen. Ook werden zy tot staetsvyanden uitgeroepen. Na Vilvoorden overrompeld te hebben, staken zy dat stedeken in vuer en vlam, ja, trokken alverwoestend en alvernielend tot aen Brussels poorten voort.

De mechelsche heeren hadden een sterk en dapper leger, en verwonnen weldra het heir der getrouwe Brabanders, vruchteloos door vlaemsche hulpbenden ondersteund. Na dezer nederlage, zagen zich de voogden des kleinen hertogs genoopt, hunne toevlugt tot den vlaemschen graef DIEDERIK te nemen. Deze was ten onderstande bereid; maer stelde tot voorwaerde, dat GODFRIED DE IIIe, eens meerderjarig geworden, hem als leenheer zou erkennen. De voogden moesten het hoofd daervoor buigen, en onderschreven met tegenzin DIEDERIKS overmatigen eisch. Spoedig rukte een dapper leger uit Vlaenderen ter hulpe van Braband.

Niet verre van Vilvoorden, op het veld te Ransbeke, boven de Drie Fonteinen, staet er een kapelleken: daer zou een bloedige slag geleverd worden. GODFRIED DE IIIe, dat teedere kind, werd uit Brussel daer henen gebragt; maer hoe zou men een zoo arm schepselken voor gansch een leger aenschouwbaer stellen, ten einde den moed der stryderen aen te vuren? Men hing hem, in zyner wiege liggend, aen eenen boom omhoog. Het aenschouwen van dit zoo kleine en reeds belaegde kind, dat, nog allen twiste der wereld vreemd, reeds aen verdrukking was blootgesteld - dit treffende schouwspel gold zynen beschermers tot hevigen spoorslag. Drie dagen lang vocht men met yselyke woede; maer eindelyk sprak het goede regt; het leger der mechelsche opstandelingen moest bezwyken, en de

bystanders der BERTHOLDEN waren gedwongen zich te onderwerpen.

Die heeren van Mechelen bezaten op een half uer afstands van dien slagvelde, te Grimbergen, eene vesting of kasteel, dat, zoo men zeide, onverwinbaer was; derhalve hielden zy by voortduer zich trotsch en weerspanning.

Toen onzen GODFRIEDE de knevels begonnen te schieten, wilde hy den overmoed der Mechelaren niet langer dulden. De achttienjarige jongeling belegerde het slot van Grimbergen, nam het in, en verwoestede 't; en eerst dan zagen zich de beeren van Mechelen ter onderwerping verpligt.

Nu kwam, opzyne beurt, graef DIEDERIK, en eischte van den hertog van Brabant de hulde, die hy vroeger van diens voogden geëischt had. GODFRIED deed zyn uiterste best, om den graef van Vlaenderen van eene belofte te doen afzien, hun door den nood alleen afgeperst; maer DIEDERIK was onmogelyk tot betere gevoelens over te halen. Hierop toog de jonge held zynen degen uit der scheede, en gaf dien aen DIEDERIK over met de woorden: 'Hier sta ik bereid; welaen, doorboor my met dezen degen het harte, maer denk niet, dat ik eenen grave ooit of immer hulde bewyze over een glorieryk hertogdom, dat ik van myne voorouderen geërfd hebbe.'

De graef van Vlaenderen stond zoo verbaesd over die jeugdige kloekmoedigheid, dat hy den hertog in zyne armen sloot, en zich vergenoegde met de hulde,

die deze hem over het grondgebied van Dendermonde alleen bewees.

Telkens als ik van Brussel te voet naer Vilvoorden ga, schiet my, zoodra ik het Ransbeker-kapelleken zie, de bovenstaende historie te binnen, en ik zeg by my zelven:

*Gevoel uw regt, paer trouw met moed,
En heillicht daegt na tegenspoed.*

XI.
Hendrik van Huldenberg.
(1213.)

Zelfsopoffering.

In de geschiedenis dezes dapperen krygers levert ons de belgische kronyk een der belangrykste verhalen. Waer het oude dietsche trouw geldt, daer mag men Huldenberg noemen, en ieder regtschapen Belg zal zich verheugen, dat door alle tyden heen trouw aen vorst en vaderland zyne natie sierde.

Het bisdom van Luik was in oorlog met het hertogdom van Brabant wegens sommige regten, die zeker wel eenigzins twyfelachtig waren, vermits een goed deel van België door dien twist in twee partyen verdeeld was.

In dien kryg toonde zich, zoo als meest altyd, de

oorlogskans vry grillig en wisselvallig; nu was de zege op 's hertogen, dan op 's bisschops zyde. Hertog HENDRIK had daerby nog eene staetsrekening met den graef van Vlaenderen te vereffenen. Zoodra dit gedaen was, rigtte hy al zyne magt tegen den vermogenden prins-bisschop. Te Steppe stieten Luikenaers en Brabanders op elkander; fel was de schok, en bloedig de nederlage des hertoglyken legers. De bondgenooten uit den lande van Luik, Limburg en Loon omringden woedend de benden, die HENDRIK zelf aenvoerde. De Luikenaers zochten vooral zich meester te maken van zynen persoon.

Gelukkig zyn de vorsten, die in zulker ure eenen vriend bezitten! VAN HULDENBERG, die het doodsgevaer had bemerkt, dat zyn meester liep, schoot diens wapenrusting aen, en zettede zich diens helm op het hoofd; met al de kenteekenen des hertogen uitgedoscht, verving hy dien in 't opperbevel, en trok de aendacht des vyands op zich alleen.

HULDENBERG, met des prinsen gezag bekleed, vecht als een leeuw; maer kan de overmagt des vyands niet bedwingen. Weldra van allen kant omsloten, ziet hy geene hoop ter redding; nogtans wil hy zich niet overgeven, maer liever al vechtende sneuvelen. Zyne vyanden verloren reeds het vooruitzicht hem levendig te vangen, toen hem in de worsteling een reuzige kryger toevloog, die zyne spies met zulker kracht tegen HULDENBERG wierp, dat deze zielloos van zyn ros op den grond stortte.

Weldra verbreidde zich door 't land de mare van 's hertogen dood. Vriend en vyand beweenden den val van zulken dapperen kryger. De straks nog woedende Luikenaers wilden, nu hun wrok voldaan was, het lyk plegtig naer hunne stad overbrengen; maer toen zy hem het helmvizier oplichtten, deinsden zy met eenen gil terug, en stonden lang stom. In plaetse des hertogen van Braband, was zyn vriend gesneuveld. Welk eene heilige zelfopoffering!

De vorst was geen ondankbare; hy wilde der familie des gesneuvelden makkers zyne erkentelykheid tot den laetsten naneve betoonen, en schonk dien stamme, tot aendenken zulker zeldzame dapperheid en liefde, zeer gewigtige voorregten. In deszelfs blazoen zou het borstbeeld staen eens gewapenden mans met den hertoglyken helm en den wapenrok aen, doorstoken van eener spies, terwyl twee schildknepen langs beide zyden, met de banieren van Braband, stonden.

Wanneer men zulken schoonen trek leest, dan ryst in ieders harte eene gedachte, die den naem HULDENBERG met den zegen der onsterfelyke dankbaerheid zegent; dan bloost men in den stille over de tegenwoordige valsche propheten, die in schaepskleederen tot ons komen, predikend en uitkraeiend dat het woord Vaderland een uitvindsel der Romeinen is - een ydel woord dat enkel dient om de volkeren te ontbroederen. Neen, de vaderlandsliefde is en blyft liefde jegens allen, ook jegens den vreemde; maer die

liefde wil een stellig, een erfelyk geluk aen het klatergoud der zoogezegde werelburgery niet opofferen.

Niet altyd vergeten de grooten en magtigen der aerde de diensten, die zy van hunne ondergeschikten ontvangen; maer ook dan, als zy dit mogten doen, is er een grooter Vorst, dan zy allen, die de trouw aen vaderland en vorst bewezen, in der eeuwigheid niet vergeet.

*De deugd, waer de aerd geen loon aen biedt,
Vergeet de Heer des levens niet.*

XII.**Maria van Braband.****(1256.)**

Zelfstraffe der gramschap.

De geschiedenis en de zelfondervinding zyn voorzeker de beste leermeesteressen. Jammer is het, dat maer weinige personen naer de goede lessen der geschiedenis luisteren; anders zouden zy menigmael aen de tuchtroede der ondervinding ontsnappen. Eene vaderlyke vermaning vindt by den lichtzinnigen jongen niet meerder gehoor, dan de waarschuwing der geschiedenis; maer wanneer de knaep door zyne eigene misstappen en dwalingen gestraft wordt, dan eerst herinnert hy zich de heilzame woorden zyns vaders.

Laet u nooit door uwen toorn vermeesteren! Zyt

gy gramstoorig, onderneemt niets, voor gy bedaerd zyt. De toorn is blind; wacht u, hem tot gids te nemen, of hy stort u in den afgrond! Zoo spreekt uit volgenden verhale mede tot u de ervarene leermeesteres, de geschiedenis.

De deugden van HENDRIK DEN IIe, bygenaemd *de edelmoedige*, waren, tydens zyn bestuer, de schoonste perelen in Brabands hertoglyke kroon. Die brave vorst gaf zyne vierde dochter, MARIA, ten huwelyk aen LODEWYK DEN IIe, hertog van Beijeren, paltsgraef aen den Rhyn, dien men *den gestrenge* noemt, maer die waerlyk wel eenen ergeren naem verdient. Die echt nu werd in 1247 voltrokken.

LODEWYK voerde eenen krygstogt aen langs den Rhyn, om dien stroom te zuiveren van de roovers, die er allerlei baldadigheden begingen. Onderwyl verbleef MARIA, zyne gemalin, te Donauweerd. Zy had eens twee brieven geschreven, den eenen aen haren echtgenoot, den anderen aen graef HENDRIK RUCHON. In dezen laetsten brief had zy eenige argelooze geheimen gesteld, en opdat de bode uit onwetendheid de brieven niet zou verwisselen, had zy den eenen voor den hertog met zwart, den anderen voor den graef met rood lak verzegeld.

De bode, die niet lezen kon, vergat haer bevel omtrent het waer te nemen onderscheid, en behandigde eenen der brieven, het viel zoo 't viel, aen den hertog van Beijeren, namelyk den roodverzegelden brief. Deze las den inhoud, begreep hem verkeerdelyk, en

vermoedde tusschen MARIA en den graef RUCHON ongeoorloofde betrekkingen.

Woedend vliegt hy op, doorboort eigenhandig den ongelukkigen bode, en, van eenen beul vergezeld, rotst en rent hy, zonder rusten, naer Donauweerd. Onmiddellyk by zyner aenkomst aldaer, doorsteekt hy met zynen dolk den opzichter der vesting, doodt met zynen degen eene edele jonkvrouw, die hy als medepligtige zyner gemalin aenzag, en doet MARIAS kamervrouw uit eenen toren te pletter nederbonzen. En - na die reeks van gruwelen, verschynt de nog razende hertog voor de vorstin: 'Onwaerdige echtgenoot (roept hy uit) gy... my verraden!... welaen, sterf!'

De arme MARIA stort zich voor haren onzinnigen gemael op de kniën, en, by al wat heilig is, verzekert zy hem harer onschuld. ELISABETH, de zuster zelve van LODEWYK DEN GESTRENGE, smeekt hem ten minste uitstel tot 's anderen daegs, ten einde inlichtingen in te winnen. Alle smeeken was vergeefs. LODEWYK geeft zynen beule 't bevel de vorstin naer den kerker te slepen, en ze te onthalzen: dit schrikbevel werd voltrokken den 15^{en} february 1256.

Zulke onzinnige barbaerschheid verontwaerdigde grooten en kleinen; vorsten en volkeren huiverden van die gruweldaed. LODEWYK DE GESTRENGE erkende eenige dagen later de onschuld zyner gade, en was door zyne wandaed zoo fel geschokt, dat het hair van zyn hoofd op eens vergrysd.

Ter verzoening dier onmenschykheid, stichtte LODEWYK de abtdy van Fürstenfeld, waerin MARIA VAN BRABAND plegtig begraven werd. Twaelf karthuisermunniken, voor hare grafstede geknield, baden onophoudelyk, gewis niet voor 't ongelukkige slagtoffer des toorns, maer wel voor den moordenaer, aen helsche wroegingen overgegeven.

*Toren, korte onzinnigheid,
Wat al ramps, dien gy verbreidt!*

XIII.**Jan van Braband en zyne zuster Maria.
(1278.)**

Onschuld gered.

JAN DE I.^e, hertog van Braband, had eene zuster, ook MARIA genoemd, en met den koning van Frankryk, PHILIP DEN STOUTE gehuwd. Deze vorstin was buitengemeen schoon, geestig en aenminnig; bovendien had zy van haren vader eenen wonderen dichtzin geërfd. Zy ondersteunde met raed en daed begaefde zangers, en dichtte zelve niet onaerdig. Stond onder LODEWYK, den Heilige, de Poëzy in hoog aanzien, zy beviel onder PHILIP DEN STOUTE niet minder, dewyl de koningin ze beschermde en kweekte.

Daer was in dien tyde aen den franschen hove een

ellendeling, die door allerlei laegheden tot de hoogste ambten geklommen was. Eerst was hy baerdscheerder en wondheeler van den Heiligen LODEWYK geweest, thans was hy kamerheer en gunsteling van PHILIP DEN STOUTE. LABROSSE hiet die man, die des koninklyken vertrouwens heel onwaardig was.

De koningin zag ongaerne, dat haer echtgenoot zich door dien gemeenen mensch liet overmeesteren; zoo dat LABROSSE vreesde, dat zy hem vroeg of laet ontmaskeren zou; derhalve wilde hy ze daerin voorkomen. Hy gebruikte al zynen invloed op den zwakken geest des konings om de koningin in een valsch daglicht te stellen.

PHILIP had MARIA in tweeden huwelyk getrouwd, en bezat kinderen van zyner eerste vrouw.

De booswicht LABROSSE wist het verre te brengen by den koning: hy deed hem gelooven, dat MARIA hare eigene kinderen ten troon wilde verheffen, en wel by uitsluiting der zonen van 't eerste huwelyk. Om 's konings vermoeden nog meer aen te hitsen, bragt hy LODEWYK PHILIPS oudsten zoon, met vergift om, en betigtte daer van de onschuldige koningin.

De zwakke PHILIPS leende zulker hatelyke betigting het oor, en om de zuivere waerheid te ontdekken, wendde hy zich tot de waerzeggerij! Er leefde destyds te Nyvelt, in België, eene begyn, die voor waerzegster gehouden werd. Beurtelings zond de koning verscheidene personen, die zyn vertrouwen

bezaten, tot haer, opdat zy hem dat yslyk geheim zou ophelderen. Maer LABROSSE bewerkte door zyne list, dat de gewenschte opheldering achter wege bleef. Eindelyk kwamen er twee trouwe dienaers des konings van Nyvelt met der volgende antwoord terug: 'Zegt den koning van mynentwege, dat hy geen geloof mag geven aen den logen en laster, die men van zynere gemalinne verhaelt. Het vergift werd gemengd door eenen man, die dagelyks by den vorst is.'

Intusschen had de arme MARIA het middel gevonden, om in 't geheim uit hare gevangenis eenen brief tot haren broeder, hertog JAN, te zenden, waerin zy hem met haren jammerlyken toestand bekend maekte.

Nauwelyks verneemt de hertog van Braband die noodlottige tyding, of hy rydt, enkel vergezeld van zynen schildknaep en zynen hond, in vliegender vlugt, van Brussel tot by Parys, naer Vincennes, alwaer het hof zich toen ophield. In eenen monnik verkleed, dringt hy gemakkelyk door tot in de gevangenis der koningin, ziet en spreekt zyne teêrgeliefde zuster, en krygt de volle overtuiging harer onschuld.

Nu treedt hy als vreemde beschermer op, en, volgens de gewoonte dier dagen, verklaert zich ridder der koningin, bereid, met Gods genade, tegen elken valschen betigter hare onschuld te verdedigen, en ze met lans en degen in 't strydperk te bewyzen.

LABROSSE, de lafhartige lasteraer, de helsche vergiftiger, durft den uitslag des zoogenaemden Godsoordeels niet afwachten. Hy wordt op zyner vlugt achterhaeld, in den kerker geworpen, bekent zyne euvelheden, smeekt om genade, en ontvangt aen de galg den loon zyner gruwelen.

Is dit niet een der schoonste en zielroerendste verhalen, die de middeleeuwen opgeteekend hebben?

*Al spinn' de list haer webbe fyn,
Dees zal weldra gebroken zyn.*

XIV.
De gouden-sporenslag.
(1302.)

Vryheidsliefde.

Men heeft geschreven: ‘De twee roemrykste veldslagen door de Belgen, sedert hunne worsteling tegen de Romeinen geleverd, zyn ongetwyfeld die van 1302 en 1815, die van den Groeningkouter en van Waterloo. In genen hebben zy den goedendag (eene soort van knods), in dezen de bajonnet doen werken; niet om het staatsbelang van eenigen vorst te staven, of zyn grondgebied uit te breiden, maer om hunne vryheid tegen dwang, om hunne haerstedes tegen barbaren, om hun volksbestaen tegen onverzoenlyken haet en verdelgingszucht te beschermen.’^(a)

(a) (a) Ziet ons bekroond *Volksleesboek*, by Muquardt te Brussel verschenen in 1854, bl. 203.

Wy mogen dus een der glorierykste tydstippen voor Vlaenderen niet stilzwygend voorbygaen, al kunnen wy ook maer weinige regels toewyden aen den vermaerden slag, die in 1302 op gemelden Groeningskouten, by Kortryk, plaets greep.

Gy zult in Vlaenderens geschiedenis, die in Belgies historiebladen uitschittert, nauwkeurig kunnen nagaan, hoe de fransche koning PHILIP-LE-BEL met graef GUY VAN DAMPIERRE verraderlyk handelde; hoe hy diens dochter PHILIPPINA, wier peter hy was, met haren gryzen vader naer Parys lokte, om ze daer met hunnen gevolge in de boeijen te zetten; hoe hy vervolgens besloot, Vlaenderen gelyk een overwonnen land te behandelen en er de talryke welvaertsbronnen tot de laetste toe uit te putten.

In de stad Brugge bloeide toen de handel, en bestonden er verscheidene werkzame vereenigingen of genootschappen, die men ambachten of neeringen hiet: Brugge vooral zou allerlei vervolgingen, afpersingen en dwinglandyen onderstaen.

Hier echter stelden zich twee dappere mannen aen 't hoofd der vaderlanders: de eene hiet BREYDEL, de andere PIETER DE CONINCK; de eene was deken der voornamste weversneering, de andere voerde het moedige ambacht der vleeschhouwers aen. DE CONINCK was de bestuerder des opstands, BREYDEL was er de uitvoerder van; DE CONINCKX was de ziel der vlaemsche wraekbeweging, BREYDEL was er de arm van.

De brugsche burgers versloegen grootendeels de Franschen, die in hunne stad gekomen waren, om ze te vuer en te zwaerd te stellen. De dag, waerop dit gebeurde, wordt in de geschiedenis de *Goede vrydag van Brugge* genoemd, omdat dit bloedbad op eenen vrydag plaets greep.

De Bruggelingen hadden drie dagen noodig om de gesneuvelde vyanden op wagens naer buiten ter begraefplaets te vervoeren. Het getal der dooden kon op 4500 belooopen.

PHILIP-LE-BEL werd woedend als hy dit vernam, en besloot nu Vlaenderen uit te roeijen. Verschrikkelyk groot was de magt zyns legers, maer de vlaemsche burgers vreesden niet. DE CONINCK en BREYDEL hadden ze niet verlaten. Onder Kortryks muren zou een slag geleverd worden, waer het lot onzes vaderlands van afhing.

Eene enkele omstandigheid genoeg u hier van dien stryd.

De burgermilitie stroomde van alle kanten wyd en zyd naer den Groeningskoutter; de mare daarvan was tot in het klooster Ter Does doorgedrongen. WILLEM VAN SAEFTINGEN, die er leekebroeder was, voelt hierop zyn hartebloed tegen de vreeindingen koken, en wil de strydende broeders tot in den dood bystaen. De kloosterheld loopt naer den stal, kiest er twee peerden uit, en daermêe op de been! Onderwege verruult hy het minste dier peerden tegen eenen goedendag, en rydt in vliegender vlugt naer

de plaets, waer de wapenbroeders hem 't welkom toejuichen.

De naïeve van Vaernewyck, een gentsche schryver der XVIe eeuw, spreekt aldus over den dapperen leekebroeder, die de kloosterkeuken voor 't slagveld had begeben:

Hy kwam er nog in tyds om den stryd te helpen winnen, en hy was daer ook wel van noode: want daer en was niemand bevonden, die den vyanden, den Franschen zoo veel ongeriefs en schade dede als hy: men zegt, dat hy zelf met der hand meer dan 600 edelmannen doodsloeg, die allen van hunne peerden gevallen waren, en dat hy ook meer dan 40 ridders van den peerde wierp en doodsloeg. En nadat de stryd gedaen was, zoo reed hy met drie schoone peerden wederom naer zyn klooster: hy had immers getoogd, dat er ook wel een vroom ruitersherte onder eene kappe of keuvel mag schuilen.

*De vryheidsliefde en heldenkracht
Bezielden 't vlaemsche voorgeslacht.*

XV.
Brugges burgemeester aen den
Franschen hove.
(1351.)

Gevoel van zelfwaerde.

Het gevoel van zelfwaerde is het krachtigste middel om van anderen gewaerdeerd te worden: dit blykt uit den volgenden verhale.

In 1351 begaf zich LODEWYK VAN MALE, graef van Vlaenderen naer Parys, om er den zone en opvolger van PHILIP DE VALOIS, die onlangs den franschen troon besteege, te hulden. By dier gelegenheid, sloten zich de opperhoofden der drie voornaemste vlaemsche steden, Gent, Brugge en Ypre, aen hunnen vorst vast. De koning zocht de vriendschap onzes graven te winnen, en onthaelde hem op de schitterendste wyze. Hy wilde namelyk uit des graven geheugen

het misnoegen bannen, dat deze klaer genoeg had laten blyken, toen hy zich niet ten krooningsfeeste naer Rheims had willen begeven. En waerlyk, dit misnoegen was gegrond: want de fransche vorst weigerde hem de steden terug te geven, waerover onze graef het oppergezag moest hebben; zoo als daer waren: Bethune, Ryssel, Doway en Orchies. De koning van Frankryk noodde dus graef LODEWYK op een vorstelyk gastmael uit: de burgemeesters en schepenen uit zynen gevolge zouden medekomen.

Toen zy de feestzael binnen traden, zagen deze laetsten, dat men verzuimd had kussens op de hun bestemde zetels te leggen. Hierop knoopten zy de kostbare mantels van goudlaken los, die hunne schouderen omhingen, en legden ze op die zetels neêr. Nu was het gastmael afgelopen en elk verliet zyne plaets. SIMON VAN AERTRYCKE, burgemeester van Brugge, gaf eenen wenk, en al zyne ambtgenooten lieten hunne mantels liggen. Reeds hadden zy afscheid genomen vanden koning, en waren uitgegaen, als een der edelknappen hen naselde: ‘Heeren van Brugge, gy hebt uwe pelsen mantels vergeten!’ riep hy. SIMON VAN AERTRYCKE wendt zich om: ‘Wy lieden van Vlaenderen, wy zyn niet gewoon de kussen van daer mede te nemen, waer wy uit eten gaen!’ Een krachtig en deftig antwoord!

In hoeverre nu het volgende verhael op waarheid of waerschyndykheid berust, laten wy den lezer beoordeelen. Het is wonderlyk genoeg, en dus van aerd

om ten minste der verbeelding te voldoen. Bovendien kunnen wy er uit opmaken, dat Vlaenderen toenmaels reeds, tegenover Frankryk, een landjen van Belofte moest zyn.

De graef van Vlaenderen dacht Parys te verlaten, toen hem de koning verzocht zyne reis nog wat uit te stellen. ‘ Ik wenschte op myne beurt, zeide de vorst, door u tot eenen gastmale uitgenoodigd te worden. ’ De graef liet zich dit verzoek niet herhalen. De fransche heerscher deed hierop door gansch Parys het verbod uitgaen, dat men noch den grave, noch zynen gevolge hout zou verkoopen. Hy wilde eens zien, of LODEWYK VAN MALE zich uit dezen slag even goed als zyn gevolg, uit den eersten, zou trekken. Nauwelyks had de graef zulks vernomen, of hy liet de deuren en het paneelwerk van het door hem bewoonde pachthuis uitnemen en verkappen, om tot brandhout te dienen. Bovendien liet hy allerlei huisraed van kostelyk hout leenen en koopen. Toen de koning zich ter dischzael had begeven, was er geen vuer, ofschoon men in 't hartjen van den winter was.

‘ Neve-lief van Vlaenderen, hoe komt het, dat gy geenen turf uit uwe streek hebt medegebragt, om u gedurende dezen ruwen winter in Parys wat te verwarmen?’ - ‘ Edele vorst, seffens zal men u een vuertjen ontsteken, dat misschien beter en uwer majesteit waardiger is, dat hetgene, waermede men zich in uwen paleize vergenoegt. ’ -

Nu beval de graef den kostelyken huisraed en het

fyne paneelwerk te brengen, en er voor zyne majesteit een lustig vuer mede te stoken.

Na den disch verlieten zy elkander in de beste verstandhouding. De graef trok met den magistrate zyner goede steden naer Vlaenderen terug. Zoodra er die lotgevallen bekend waren, juichte het geheele land den grave en den volksgezanten toe, die hunne waerdigheid in 't paleis van Vlaendrens opperleen-vorst zoo deftig hadden gehandhaefd.

*Eergevoel blinkt altyd schoon,
't Is voor klein en groot een kroon.*

XVI.**Lodewyk van Male te Brugge.
(1382.)**

Fortuins ongestadigheid.

De onbestendigheid des geluks op aerde vertoont zich byna nergens treffender, dan in 't volgende verhael.

PHILIP VAN ARTEVELDE, aen 't hoofd van vyf duizend Gentenaren, had veertig duizend Bruggelingen, die tegen hem optrokken, in 't veld geslagen, en de stad Brugge ingenomen. LODEWYK VAN MALE, de verfranschte graef van Vlaenderen, in die stad door de opstandelingen vervolgd, vreest in hunne handen te vallen: by den dalenden donkere, bedekt hy zich met het kleed van zynen schildknaep, en vlugt te voet langs de straten weg. Hy sluipt sidderend door de steegjens voort, en weet niet waer verschuilen.

Tegen middernacht ontdekt hy eene lichtstrael, die uit een arm huizeken schoot. Daer zou hy veilig zyn. Lodewyk treedt binnen, en ziet in een vuil beroekt kamerken eene goede vrouw, die haer kind wiegt. Boven dit kamerken was enkel een zolder, waer eene ladder henen leidde.

‘ Vrouw-lief, (zegt de vorst) ik ben dyn Heer en Grave; ik worde van myne vyanden vervolgd; verberg my, en ik zal 't dy wel loonen! ’

De arme vrouw, die vroeger nog wel aelmoezen van hem ontvangen had, sprak: ‘ Klimt, Heere, op den zolder, en verbergt er u onder 't bed, waer myne kinders slapen. ’

Vlaenderens graef sloop in het bed; en tusschen het stroo en de deken, achter de kinderen, daer verborg hy zich. En zie, eenen stond daerna, vlogen de gentsche soldeniers het huizeken binnen: want zy hadden er iemand zien ingaen. De goede vrouw zat nog by den vuerhaerd, en wiegde haer kind op haren schoot voort.

‘ Vrouwken, waer is de man, dien wy hier zagen binnenstappen, en de deur achter zich sluiten? ’ vroegen de krygsliên.

- ‘ Ik alleen, ik zelve ging zoo eyen buiten, om wat water uit te gieten. Hoe zou ik hier iemand kunnen verbergen, gy ziet immers geheel myn arm huizeken, zoo groot als 't is. Hier is myn bed, en daer boven slapen myne kinderkens. ’

Op dit antwoord nam een der soldeniers het licht,

klom de eerste sporten op, overzag den zolder, en ontdekte er niets, dan het nederige strooijen bed, waerin de kleenen sliepen.

Hierop sprak hy tot zyne medegezellen: ‘ Welaen, laet ons hier niet langer den tyd verkwisten. De arme vrouw spreekt waer; zy is hier alleen met hare kinderen. ’

En zy trokken gezamenlyk verder.

Lodewyk van Male, zoo wel tusschen stroo en deken verscholen, had alles afgehoord, en men kan ligt begrypen, wat er in zyn binnenste omging. Wie kon instaan voor wat er zou gebeurd zyn, indien de ongelukkige graef, te midden van den nacht, in de handen der verbitterde soldaten ware gevallen? Dien zelfden dag had hy des morgens nog kunnen zeggen: ‘ Ik ben de magtigste van Vlaenderen; ’ en in den daerop volgenden nacht mogt hy verzuchten: ‘ Ik ben den minste van Vlaenderen gelyk, ja, nog onder hem neêrgezonden! ’

Eerst 's anderen daegs in den avond gelukte het hem, in visscherskleederen, op een ellendig schuitjen, uit Brugge weg te vlugten. Met vele moeite te Ryssel gekomen, verzamelde hy er eene krygsbende, om weêr tegen Gent op te trekken.

Indien wy met genoeg op de trouw dier arme vrouwe wederzien, bemerken wy nogtans, uit deze en andere verhalen, niet zonder verdriet, de rampzalige verdeeldheid, welke in vroegere tyden tusschen het eene gewest en het andere bestond. Brugge,

Gent, Antwerpen, Brussel en Luik leefden vroeger op verre na niet altyd zoo eensgezind als tegenwoordig. Plaetselyke jaloersheid bestaet heden nog; zy ploft echter niet meer uit in vuer en vlam, en vermindert dagelyks, of is reeds verdwenen.

In onze dagen is het ook geene zeldzaemheid, dat vorsten hoog verheven worden, om te dieper neder te storten.

*Wee hem, die minderen versmaedt!
Soms brengt de kleinste groote baet.*

XVII.**Jacob van Lalaing en een schildknaep.****(1452.)**

Trouw.

Ja, het harte wordt ons warm, wanneer wy de menigvuldige eeredaden onzer voorvaderen in oude kronyken en geschiedenisboeken lezen! Dan eerst voelen wy den innigen band tusschen ons en onze voorzaten; dan eerst voelen wy, waerom wy het vaderland hoogachten en beminnen; dan gevoelen wy ons groot als onze vaderen.

Een zoon, die fier is op de schoone daden zyner ouderen, zal die trachten na te volgen, welverre van zich ooit tot iets onedels te verlagen. Een volk, dat zich op de handelingen van zyn voorgelacht beroemt, bezit eigenwaerde, en zal nimmer onder een vreemd juk den schouder bukken. 9

Als eene der schoonste deugden blinkt voorzeker de trouwe of gehechtheid, die den ondergeschikte aen zynen heer, en den heer aen zynen mindere verbindt. Zulke wederzydsche trouw bewonderen wy in volgende voorvalle.

De Gentenaers waren in opstand tegen PHILIP DEN GOEDE, die, zoo als gy 't zien zult, zich niet altyd zyns bynaems waerdig toonde. Zy belegerden de stad Audenaerde. Er werden verscheidene ridders ter hulpe dier stad gezonden; onder dezen telde men JACOB VAN LALAING, dien men, op beteren grond dan zynen vorst, met den naem van *goeden ridder* vereerde.

De brave LALAING rigtte, den 27 april 1452, eenen aenval tegen eene zware afdeeling Gentenaren, die op een akkerland, by den grooten weg van Audenaerde naer Kortryk, slagvaardig stonden.

Met geslotene gelederen en gevelde lansen storteden de ridders te midden der Gentenaren. Deze streken ook hunne pieken, trokken hunne andere wapens, en ontvingen zeer dapper de ridders, zoodat de meeste paerden van dezen, deels door pieken, deels door lange scherpe messen gekwetst werden.

Nogtans gelukte 't den ridders de gentsche gelederen te verbreken, te doorstormen en zich dan weder saem te sluiten. LALAING wilde in zynen drift een tweede mael de gentsche ryen doorbreken; maer hoe manmoedig hy vocht, en met zwaerd en paerd zyne vyanden poogde te keer te gaen, omsin-

gelden zy hem, en sloten hem in. Zyne ridders werden tevens door de Gentenaers zoodanig bezig gehouden, dat zy den dapperen LALAING niet konden verweeren. Deze ware zeker als slagtoffer van zynen heldenmoed gevallen, indien niet een schildknaep, spoorlags en met gestrekte werpspies, te midden der vechtenden ingesneld ware. Die dappere vocht er zoo kloekmoedig, dat hy de ryen doorbrak, den ridder beschermde, en hem uit de handen zyner vyanden trok.

Maer nu liep de kryger, die zyn leven ter redding zyns heeren blootgesteld had, gevaer zyne getrouwheid zwaer te boeten: want hy ontving eenen zoo geweldigen slag op zyn hoofd, dat hy, te midden des gewoels, van zynen paerde in 't zand nederstortte. Hy ware vast onder de stooten en slagen bezweken, hadde de wakkere LALAING niet den nood gezien, waer zyn redder zich nu zelf in bevond. De ridderlyke de LALAING aezelde niet, eene tweede mael zyn leven bloot te stellen, om zynen verlosser by te springen, en stiet een groot getal Gentenaren omver. Weldra vereenigden zich de ridders, en ontrukten den kloekmoedigen knecht aen zyne vyanden.

JACOB VAN LALAING liet zynen trouwen dienaer als eenen boezemvriend verzorgen en plegen, en wanneer deze van zyne wonden hersteld was, genoot hy in de genegenheid van zynen heer het loon zyner moedige verknochtheid.

Onlangs zyn by de Franschen valsche volksge-

leiders opgestaen, die de trouw aen den vorst als eene slavendeugd hebben willen brandmerken; doch het ryk van zulke bedriegers is kort en noodlottig.

Wy hangen op deze wereld allen van elkander af; volstreckte onafhankelykheid, die nergens bestaet, is hersenschimmig. De dood vereffent alles, en

*De deugd maekt in heur ryk
En groot en klein gelyk.*

XVIII.
Philip-De-Goede.
(1467.)

Mode, pracht, wreedheid.

Alles wat blinkt is geen goud, zegt een oud spreekwoord, dat op PHILIP kan toegepast worden.

Die hertog hield veel van prael en pracht; zyne kleeding was buitengewoon kostelyk, en 't hem omgevend hof was een der luisterrykste van Europa. Alles schitterde er van zilver, goud en edelgesteenten. Onder zyne regeering bragt ons land de schoonste stoffen en weefsels in den handel; geen wonder derhalve, dat zyde, fluweel en goudlaken het gewoone tooisel werden van allen, die in Brugge of Brussel het hof bezochten.

Tydens PHILIPS bestuer verhief zich, onder zekere

opzichten, ons vaderland verreweg boven de naburige landen. Vlaenderen was het middenpunt der europeesche nyverheid, en terwyl elders de kunsten nog in de wiege lagen, bloeiden zy hier alreede. Tevens waren de best ingerigte werkplaetsen by ons te zien. Het hertoglyke paleis was wyd en zyd vermaerd wegens goeden smaek, kunstige keurigheit en oostersche pracht.

Het is jammer dat de zeden (de echte grondslag aller duerzame welvaart), veel te wenschen overlieten. Wanneer het hof een slecht voorbeeld geeft, dan denkt, hoe verkeerdelyk ook, de burger, dat hy gewettigd is, dit te volgen, en spoedig kankert het zedenbederf alom voort.

PHILIP verdiende in der daed weinig den bynaem van DE GOEDE, dien zyne burgondische hovelingen hem gegeven hebben; hy heeft zich vooral jegens onze broeders, de Walen, wier steden hy in nam, niet slechts als een strenge vader, maer veeleer als een vergramde beul gedragen. Wy zullen liefst niet spreken van zyne vermaskerde staetkunst jegens zyne nicht JACOBA VAN BEYEREN; zyne gruwelyke wreedheit jegens onderdanen verdonkert genoeg den roem, dien men hem verleent, omdat hy overmild is geweest jegens die kunsten, welke de pracht der paleizen verhoogden. Men mag gerust den luisterryken hertog van Burgondië met eenen blinkenden appel vergelyken, die van binnen rot is.

Wil men 't bewys? De inwooners van Dinant

hadden tegen onzen hertog zwaer misdaen. Ryk en overmoedig, had die stad, onvoorzichtig genoeg, zich eenige baldadigheden veroorloofd: deze trokken de grootste onheilen over haer hoofd.

PHILIP VAN COMMINES en HARAEUS verhalen, dat acht honderd Dinantenaren, rug tegen rug gebonden, in de Maes verdrongen werden: eene gruweldaed, die de Franschen in 1789 vernieuwd, en met den naem van republikeinsche vereenigingen (*Mariages républicains*) bestempeld hebben. De gryze hertog liet zich voor de stad Dinant dragen, om zyne hardvochtige oogen aen dit vreeselyk schouwspel te verzadigen!

Philip de Goede moest kort daarna voor den goddelyken regter verschynen. Hy stierf te Brugge in 1467, toen hy twee en zeventig jaer oud was. 't Is waer, hy liet eenen buitengewoonen geldschat na; maer wat baette zulks? zyn opvolger toch erfde van hem geen voorbeeld zulker vorstendeugden, die de ontslapene, als een schat, met zich in 't eeuwige leven mededraegt.

Onder dien vorst werden alom in de steden tooneelen opgerigt, waer Mysteriën (godsdienstige spelen) en kluchten op gespeeld werden. Onder die kluchten kon er zeker geene geestiger zyn, dan de volgende, die niet op de tooneelplanken, maer wel aen 't hof gespeeld is.

PHILIP had, na eene zware ziekte, al zyn hair verloren, en was gansch kael geworden. Om dit te

verbergen, vond men te zynen gebruike de eerste paruik uit. Vyf honderd edellieden, om hunnen meester te behagen, lieten zich vol iever het hoofd glad scheren, en verschenen deftig geparuikt binnen Brussel. Op dit zicht, spalkte het onnoozele volk de oogen open, om die grootte heeren te bewonderen, die, ten einde de gunst van hunnen meester te winnen, volgaerne hun eigen hair hadden verloren.

Tegenwoordig ziet men nog een aental heeren en vrouwen in de stad en zelfs op het land, die de grootste buitensporigheden in hunne kleederdragt aen den dag leggen, om aen zekere grillige dame te behagen, die te Parys op den troon zit en de *mode* heet; maer

*Een edel hart en rein gemoed
Staen boven glans, en geld, en goed.*

XIX.
Karel De Stoute.
(1477.)

Roekeloosheid.

PHILIPS DES GOEDEN zoon was een regte waeghals. Op hem mag men het woord des Bybels toepassen: 'Wie het gevaer bemint, zal er in omkomen.'

KAREL DE STOUTE was gestreng, maer in vele gevallen regtvaerdig, zelfs edelmoedig. Hy vergaf meer dan eens zyne vyanden, die om genade smeekten. Gent en Mechelen kunnen zulks getuigen. Hy verbood de tweegevechten, leidde een zuiver leven; en wanneer hy niet oorlogde, zat hy zelf te gerigt, en verwierf er den eerbied en de liefde zyner onderdanen.

De roekeloosheid was 't hoofdgebrek van dezen vorst. Helaes, een enkel gebrek, eene enkele ondeugd kan den grootsten held, even als iederen mensch, te gronde helpen. Hertog KAREL, wiens bezittingen zeer uitgestrekt waren, wenschte koning te zyn. LODEWYK de XIe, een der trouwelooste fransche koningen, bereidde den al te driftigen hertoge allerhande moeijelykheden en hinderlagen.

De stad Luik had van dien koning grooten onderstand ontvangen, wanneer zy tegen KAREL te velde was getrokken; maer KAREL gelukte erin LODEWYK gevangen te nemen. De hertog bewees den koning, dat hy zyne looze treken kende: hy dwong dien de inneming der hem genegene stad Luik by te woonen; doch die straf ging den franschen valschaerd niet zeer ter harte. Koelbloedig zag deze de stad plunderen, uitmoorden, neêrbranden. Ja, toen die fransche verrader, die de Luikenaren ten opstand aengemoedigd had, van den verbolgenen hertog gevraegd werd, hoe men de stad behandelen moest, antwoordde hy droog weg: 'Wie de vogels verjagen wil, moet hunne nesten verbranden!'

Die raed, zoo men zag, werd maer al te getrouw gevolgd. Nadat Luik verwoest lag, bleef de wraek van KAREL DEN STOUTE onvoldaen: ook de streek rondom Franchimont moest met zwaerd en vuer vernield worden. En waerom? O gruwel! omdat zes honderd dappere krygers van Franchimont, tot den laetsten man toe, voor de vryheid huns lands gevochten en den eeredood gewonnen hadden.

De paus van Rome hield den hertoge zyne onmenschelyke handelwys voor oogen, en deze gaf teekenen van berouw over zyne euvel daden.

Ongerustheid beheerschte bestendig KARELS geest. De kryg was hem tot eene tweede natuer geworden. Hy wilde zyne bezittingen tot aen de Alpen uitstrekken en bevocht de Lotharingers en Zwitsers, doch niet straffeloos. Zy vielen hem dapper op 't lyf. Voegen wy hier by, dat KAREL in den slag by Morat in Zwitserland, zynen wereldberoemden diamant verloor, die op meer dan derdehalf millioen franken geschat werd: een boer, die hem had gevonden, verkocht dien voor eenen daelder! Wie denkt hier niet aen de aloude esopische fabel van den haen en den edelsteen? Beide, de boer en de haen, miskenden den prys van den blinkenden steen; gene had liever eenen daelder; deze, eene geerstenkorrel.

KAREL zag zich, na verscheidene mislukte oorlogen, verpligt, met zyne sterk verdunde manschap in zyn land van Burgondië te keeren. Hy lag in zyuer hoofdstad Nancy, toen hem de hertog van Lorreinen, door den sluwen LODEWYK ondersteund, in 1477 aenviel. KARELS heir was oneindig zwakker dan dat van zynen tegenstrever; ook rieden al zyne veldheeren hem het gevecht ten strengste af; maer hy gaf alleen zyn roekeloosheid gehoor.

Verpligt met zyn strydpeerd in eenen stroom te springen, werd hy aldaer van eenen dooven edelman, die hem niet kende, vervolgd en ge-

dood. Eerst drie dagen na den slag, ontdekte men zyn zwaer ompanserd lyk, dat zyn arts en zyn geheimschryver herkenden.

Wy hebben gezien, dat de hertog van Burgondië niet zonder gebreken was: niet te min was hy een lam vol goedaerdigheid, vergelykt men hem met den sluwen vos, die op Frankryks troon zat, en tegen wien hy had te worstelen.

Men kan moeiljelyk een gevoel van medelyden onderdrukken, wanneer men het rampzalig einde van KAREL DEN STOUTE overdenkt. Maken wy ons de waarschuwing te nutte, die zyn einde ons voor oogen brengt:

*Roekloosheid is zwaer gebrek:
't Breekt u vroeg of laet den nek.*

XX.**Maria, Hertogin van Burgondië.****(1482.)**

De dochter van KAREL DEN STOUTE was omtrent twintig jaer oud, toen zy haren vader opvolgde: zy was allenzins gelukkig. Doch bloeit er wel duerzaam heil op aerde? Magt en glans zyn als klatergoud; de deugd alleenig schenkt wat zy niet kunnen geven: vrede en waren roem.

Toen MARIA aen 't hoofd des bestuers kwam, had de fransche koning LODEWYK DE XIe, door zyne helsche inblazingen, onzen landlieden reeds veel onheils op den hals gelrokken: nu stelde de doortrapte vorst alles in 't werk om in de vlaemsche steden het vuer des oproers aen te blazen. Met de Vlamingen tegen hunne wettige, of (zoo men zeide) natuerlyke prinses op te ruijen, waende hy te zekerder het land

Burgondië in zyn bezit te houden. Hy gelukte er goeddeels in.

Het ryke, het overweelige Vlaenderen wilde liever zelf regeeren, dan het bestuer der gewesten aen den wil eener jeugdige vorstin onderwerpen. Zy zag zich gedwongen den staten des lands al de voorregten weder te geven, die 't volk vroeger wegens opsfand had verbeurd. Vervolgens zonden de Staten zelven afgezanten tot gemelden franschen koning, om met hem, en wel in name hunner vorstin, over den vrede te handelen.

De vorstin had in 't geheim twee groote heeren, namelyk HUGONET, den cancelier van Burgondië, en IMBERCOURT, met eenen brief aen LODEWYK gelast, om 't gezegde gezantschap der Staten tegen te werken. Die brief behelsde, dat zy enkel vertrouwen stelde in die twee heeren, alsmede in den heer van Ravenstein, en in hare moeder. De koning overhandigde dit schrift aen de afgevaardigden der Staten, om hun te bewyzen, dat hy met hun niets kon verrigten, noch afdoen. Vliegens keeren de gezanten naer Gent terug, en roepen den Raed te zamen. MARIA bevindt er zich; de ongelukkige brief ligt ter tafel. De onvoorzichtige hertogin kon niet gelooven, dat de koning van Frankryk een verklikker, een verrader was, en ging zoo verre, van het bestaen des briefs te loochenen. Hierop wordt dit schriftelyk bewys haer getoond, .en voorgelezen: men stelt HUGONET en IMBERCOURT te vonnis. Van verraed beticht, worden zy, door eene uiterste gestrengheid, ter dood veroordeeld.

Men heeft verteld, dat, wanneer zy ter strafplaets geleid werden, de vorstin te hunner redding eenen laetsten stap zou gedaen hebben. In rouwgewaed, met hangend hair en weenende oogen, op den arm eens gryzen priesters leunend, zoude zy door 't gewoel henen gedrongen zyn. Toen zy Hugonet en Imbercourt, op het schavot gezien had, zoude zy het volk om genade voor de slagtoffers gesmeekt hebben. Doch die knieval zal wel eene bloote verdichting wezen: het volk kon immers het vonnis van 't magistraet niet verbreken.

Maria trouwde naderhand met eenen zoon van keizer Frederik den IIIe, den aertshertog MAXIMILIAEN, eenen dapperen vorst, die zyne jeugdige vrouw uit al zyner magt beschermde; hy sloeg de Franschen in verscheidene gevechten, en dwong hunnen hatelyken koning tot den vrede.

Nauwelyks was de rust hersteld, of een ongeval storlde de onderdanen van Burgondiës hertogin in diepen rouw.

Eens dat zy op de jagt te peerd over eenen omgeworpen boom wilde springen, viel zy, en kwetste zich. Uit schaemte, hield zy hare wonde geheim, en zoo werd eene overdrevene deugd de oorzaak van haren dood in den bloei harer lente. Die omstandigheid, gevoegd by hare vorstelyke hoedanigheden en onderstane wederwaardigheden, deed nog overvloediger de tranen vloeijen, die 't volk harer nagedachtenis toewydde. Zy had nauwelyks vier en twintig jaer bereikt.

De O.L.V. kerk van Brugge bevat hare grafstede en die haers vaders; twee heerlyke kunstgewrochten, gelyk men er weinige vindt, en die, op't einde der verledene eeuw, gelukkiglyk den klauw der fransche roofbenden ontsnapt zyn.

Burgondies huis en majesteit
Dooft by Marias deugdzaamheid.

XXI.**Aertshertog Maximiliaen.
(1488).**

Loon naer werken.

Te groote weelde maekt woelig en overmoedig: 't zyn sterke beenen, die de weelde kunnen dragen, zegt een oud spreekwoord, door vader CATS vernieuwd. Dit schynt even goed op Volkeren als op vorsten toepasselyk te zyn. Althans wy bemerken, dat een oproer niet altyd geboren wordt in tyden van landverval, maer wel eens uitbreekt, als het den lande welgaet, als er de handel bloeit, en de welvaart zich alom verbreidt.

De Franschen en de Gentenaren lieten MAXIMILIAEN maer weinig rust. Dezen stelden geen vertrouwen in eenen duitschen vorst, die de ambten of aen edel-

mannen of aen vreemdelingen vergaf; zy wilden MAXIMILIAEN niet erkennen als voogd des zoons en der dochter, die hy met MARIA VAN BURGONDIË gewonnen had.

Nadat hy zyne onderhoorigen door de wapens bedwongen en met Frankryk den vrede gesloten had, begaf hy zich naer Gent, om er zynen intogt (of zoo men 't noemde, zyne 'blyde intrede') te doen. De Gentenaren, die nauwelyks op vergiffenis dorsten hopen, zonden hem de hoofden der burgery met den jongen PHILIP te gemoet, dien zy sedert zyn vierde jaer in bewaring hadden gehouden. MAXIMILIAEN ontwaert zynen zoon; zyn vaderhart wordt diep getroffen; hy sluit hem in zyne armen, en besproeit hem met tranen van teederheid. In dezen oogenblik knielen de burgers voor hun opperhoofd, en verwachtten in die nederige houding de voorwaerden hunner vergiffenis. De aertshertog trekt Gent binnen, enkel vergezeld van vyf duizend man dietscher troepen. Deze vreemdelingen gaven al spoedig aenleiding tot nieuwen opstand; daer zy niets driftiger verlangden, dan de stad te plunderen. Zoo als nog in onzen tyd, oefende Frankryk waarschylyk zynen invloed by dergelyke opschudding uit. Dit mael werd Gent zwaer gestraft; het magistraet (schepenen van der keure) liet door hoog bevel 33 der belhamelen ophangen, en verbande er een honderdtal.

De aertshertog, over de nieuwe muiteryen gebelgd, beveelt van op zynen zetel, ter Vrydagmerkt opgerigt,

dat men Gents wallen en vesten afbreke, en al het geschut wegneme. De voorregten der stad zyn aengeslagen; bovendien drukt op de burgers eene geweldige geldboete.

Zoo als immer, schoot die groote gestrengheid haer doel mis. Twee bannelingen komen vermomd de stad binnen, en stellen zich aen 't hoofd der misnoegden. De neeringen verheffen hunne banieren, vliegen naer diezelfde Vrydagmerkt, rigten een tydelykbestuer in, en plaetsen zich onder de bescherming der Franschen, Vlaenderens aloude aertsvyanden.

Wanneer hy den nieuwen opstand der Gentenaren verneemt, bevond zich MAXIMILIAEN in Zeeland. Hy vreest, dat het vuer des oproers zich over heel Vlaenderen en Braband uitstrekke, ylt naer Brugge, laet zyn heir in de omstreken achter, en trekt met zyn lyfwacht de stad binnen.

MAXIMILIAEN, de jonge, wakkere vorst, een jaer vroeger in Aken keizer gekroond, zat welhaest, als gevangene, in Brugges muren opgesloten: zyn leven was niet in veiligheid. Men ontnam hem de voogdyschap zyns zoons, en het bestuer zynen staten. Het plan van dit werkjen verbiedt elk wydloopig verhael: gaerne hadde men anders uitgeweid over hetgene er in dien woeligen tyd te Brugge voorviel. Niet alles strekt tot lof der muiters, op verre na niet. In hunne zegeprael waren zy laeg; in zyne vernedering bleef MAXIMILIAEN edel en groot.

Reeds zat de aertshertog sedert vier maenden ge-

vangen als keizer FREDERIK DE IIIe met een sterk leger tegen Vlaenderen afkwam om den opstand te dempen. Brugge zou verwoest, zyne inwooners gedood of door Europa verspreid worden, om allen Volkeren tot voorbeeld van gestraft hoogverraed te strekken.

Nu bidden en smeeken de Bruggelingen zoo lang en zoo luid, tot MAXIMILIAEN hun vergiffenis schenkt, ja, zelfs uit de stad trekt om den geregten toren zyns vaders te ontwapenen; maer zy ontsnaptten zoo niet aen hunne zedelyke straf.

Die opstand en degene, twee jaer later uitgebroken, waren de innige oorzaak des vervals dier stad, eens 'de guldene wereld' genoemd. Brugge verkwynde. Zyn handel, zyn rykdom, zyn leven, alles ging naer Antwerpen over. Deze stad daerentegen werd om hare vlyt en trouw ten mildste beloond, en bereikte onder keizer KAREL den hoogsten bloei.

*Verbreekt men 't wettig ryksgezag,
Het volk betaelt altyd 't gelag.*

XXII.**Keizer Karel de V.^e
geb. 1500 † 1555.**

Onthouden wy wel den 24 february 1500; op dien dag werd te Gent, in 't Prinsenhof, een groote keizer geboren. Philip de Schoone, Maria van Burgondiës zoon, en Joanna van Spanje, bygenaemd *de Zinnelooze*, waren zyne ouders.

Indien sommigen onzer landgenooten de droevige taek op zich genomen hebben, vele groote geesten des lands te verkleinen, wy zullen onsaeraen niet schuldig maken. Het lof-overdryven echter is hier mede een kwaed; ook beweeren wy niet, dat KAREL zonder feil of vlek was, dat hy geene menschelyke zwakheden had, of geene politieke fouten beging. Geenszins! En wie onzer zou toch zoo iets van zich zelve durven getuigen? Maer is er wel sedert KAREL DEN GROOTE grooter keizer dan deze Gentenaer in Europa opge-

staen! Wat scherpzinnig vernuft, wat taei geduld, wat moedig beleid zyner tydgenooten kan men boven 't zyne stellen? Bovendien had KAREL eene uitstekende deugd: hy beminde zyn leven lang den geboortegrond, kende, en vereerde de zeden en de tael der Vlamingen, en zeide, van hun sprekende: 't Zyn goede onderdanen, maer slechte slaven.' Hy beschermdde alom de Belgen: ook hebben de Spanjaerden hem deswege meer dan eens hunne jaloersheid doen gevoelen. Zoo, 't is waer, behandelde hy streng, overstreng zyne vaderstad om haren opstand, hoe billyk misschien deze in den grond was: doch 't was eerder uit doorzichtige staetkunst, dan uit blinde gramschap dat hy zoo te werke ging. En al ware 't ook bloot uit gramschap geweest, een vader die, in overspannen gevoel, een kind mishandelde, niet zonder reden maer buitensporig tegen hem opgestaen, is eenigszins verschoonbaer.

Zoodra die vorst de hand aen 't roer sloeg, had hy het noodlottig vooruitzicht, dat hy gedurig in onderhandelingen zou moeten zyn, of oorlogen, wilde hy niet een gedeelte zyner staten verliezen. Ook was gansch zyn leven eene aeneenschakeling van beweging, stryd en worsteling.

Hield hy zich in de Nederlanden op, dan schokten in Spanje onlusten zynen troon; was hy in Spanje, dan waren de Vlamingen niet altyd rustig.

Als erfgenaem der koningryken Napels en Sicilië, behoefde hy de vriendschap van den Heiligen Vader,

die hem aendreef om strenge maetregelen tegen de Hervorming te nemen: van den anderen kant kon hy de hulp der hervormde vorsten niet missen tegen Soliman, die hem bestreed.

WALSEY, eerste minister van HENDRIK DEN VIIIe van Engeland, stond naer de pauselyke kroon, en moest door KAREL tegen FRANS DEN I.^{ste}, Frankryks koning, gewonnen worden. KAREL had het geluk zynen leeraer ADRIAEN VAN UTRECHT tot die hooge kerkelyke waerdigheid te zien klimmen.

Onder KARELS bestuer bloeiden in België nyverheid en handel. Er waren te dier tyde nergens zoo volkryke en beschaefde steden als ten onzent.

Wanneer de beruchte zeeroover BARBAROSSA uit zynen overwonnen ryke verjaegd was, en KARELS oorlogskunst den wettigen bezitter weder op Algiers troon had gesteld, verlost de keizer dertig duizend christene slaven uit de gevangenschap dier stad. Die heldhaftige, ja, wat meer zegt, menschlievende handelwyze wierp eenen luister op zyne zegeprael, die onverdoofbaer zyn hoofd omstraelt.

Nadat hy de magt van FRANS DEN I.^{ste} gekortwiekt, den woeligen geest der Spanjaerden geboeid en den opstand te Gent gedempt had; nadat hy Duitschland tegen over Turkye verzekerd, Tunis onderworpen en de Hervorming bestreden had, was KAREL moede en mat, aen ziel en lichaem verbroken. Ook legde hy te Brussel in 1555, ten voordeele zyns zoons den scepter af, om zich naer Spanje in een klooster te begeven.

Als NAPOLEON, sloot hy het drama zyns levens op eene geheimzinnige, wonderlyke wyze; met het onderscheid nogtans, dat onze KAREL zyn verblyf in 't klooster uit vrye keuze genomen had. Het is twyfelachtig of elk ander einde dien twee keizerlyke geniën hetzelfde belang zou bygezet hebben, dat wy nog heden in hen beiden stellen. Want het buitengewoone, het sagen- of fabelachtige bevalt ons, grooten en kleinen kinderen, dikwerf eindeloos meer, dan het verhael van goede of slechte daden uit het dagelyksche leven. Wy zinspelen op den dood onzes grooten heerschers, als wy zeggen:

*Wanneer de zon van haren purpren troon
In 't westen daelt, is zy nog grootsch en schoon.*

XXIII.**Troonafstand door Karel den V.^{de}
(1555.)**

Brussel was nog nooit zoo woelig, zoo schitterend geweest als in 1555: de Staten-generael der Nederlanden waren er tot een byna ongehoord schouwspel uitgenoodigd. De geestelykheid, de adel en de stedelyke gezanten ontbraken er niet, en 't hof was heerlyk uitgedoscht. Benevens de twee koninginnen, zusters van den keizer, waren er Bohemens koning en de hertog van Savoyen, met vele naburige prinsen, tegenwoordig. Den 25 october besteeg KAREL voor 't laetste mael den troon. Regts naest hem stond zyn zoon; links, zyne zuster MARIA, koningin van Hongaryen en gouvernante der Nederlanden; achter hem, een talryke, glansende stoet van spaensche grooten en prinsen des keizerryks.

PHILIBERT van Brussel, voorzitter der staten,

opende de vergadering met eene redevoering. Hierna rees de keizer, en op den schouder des prinsen van Oranje leunende, las hy duidelyk en deftig het verhael zyner daden van der tyde, dat hy als zeventienjarig jongeling het bewind in handen had gekregen.

‘Van dat oogenblik af (sprak hy), heb ik der ruste weinig, den vermaken nog minder tyds vergund. Uit hoofde des oorlogs en bestuers myner staten, heb ik negen reizen in Duitschland, zes in Spanje, vier in Frankryk, zeven in Italië, tien in de belgische provinciën, twee in Engeland en twee in Afrika moeten ondernemen, en elf mael ter zee gaen. Zoo lang ik de noodige kracht ter vervulling myner pligten bezat, gevoelden myne vyanden, zoo ik meen, geen ander leedwezen, dan KAREL te zien leven, en regeeren.

Maer nu my de kracht verlaet, nu myn leven in gestadige smarten langzaam uitdooft, nu ligt my 't heil myner onderdanen veel sterker aen 't harte, dan de zucht om langer te heerschen. In plaetse van eenen zwakken grysaerd, deels lam en onbekwaem om den last van oorlog en bestuer voort te torschen, schenk ik u een' jongen, wakkeren, sterken, manmoedigen vorst. O, weest hem onderdanig, blyft eensgezind, standvastig en onveranderlyk in den katholieken godsdienst. Indien ik in myne zorgvuldigheid voor uw welzyn welligt eenige misstappen heb begaen,

schryft ze toch liever toe aen menschelyke zwakheid, dan aen kwaedwilligheid.

‘In de volstreckte eenzaamheid, waerin ik my wil verdiepen, zal 't myn zoetste troost zyn, my uwer bestendige trouw te herinneren: ja, myn laetste wensch en bede is voor de welvaart myner steeds gehoorzame volkeren.’

En dan zich tot PHILIP, die voor zynen troon knielde, en hem de hand kustte, plegtig wendende, sprak hy: ‘Indien ik u dit ryke, sterk door my vergroote erfdeel eerst by mynen dood had nagelaten, dan nog waert gy myner gedachtenis dank schuldig; thans heb ik nog meer regt op uwen dank, dewyl ik u datgene afsta, wat ik had kunnen behouden; doch dien dank scheld ik u kwyt, en 't zal my loons genoeg zyn te zien, dat gy door uwe liefde uwe onderdanen zoekt gelukkig te maken. Het is uw pligt te bewyzen, dat gy myner vaderlyke toeneiging waardig zyt. Eerbiedig onwrikbaer den godsdienst, handhaef zuiver het katholieke geloof; de landswetten moeten u heilig zyn; verkort der steden regten, noch voorregten; en kwame eens de tyd, waerop gy, als ik, de kalmte van een ambteloos leven mogtet verlangen, o, dan wensch ik u eenen zoon, den door u afgestanen scepter waardig; en smaek dan, by den troonafstand zoo veel genoeg, als ik thans smake!’

Karel zweeg: diep aengedaen schonk hy zynen zone den vaderlyken zegen, en zonk magteloos in

zynen zetel neêr. PHILIP scheen bewogen, en stond weenend op. De gansche vergadering weende van diepe ontroering. Men betreurde het verlies van eenen vorst, die, al was hy ook menigen menschelyken zwakheden onderhevig geweest, toch altyd byzonder zyn geboorteland had bemind. Men vreesde vooral, dat de zoon de vaste hand niet zou bezitten, om het schip van state, door de dreigende stormen henen, veilig in behoudene haven te sturen.

Een vooruitzicht, welks gegrondheid de tyd maer al te wel, helaes, zou bewyzen.

*Ook Karel, van den troon getreden,
Riep: Ydelheid der ydelheden.*

XXIV.**Kluchtige verhalen van Keizer Karel.**

Menschenkennis.

Er bestaet een gansch boekdeel vol van 's keizers vrolyke daden en gezegden: er moge dan al wat verdichting onder loopen, sedert eeuwen genieten die kluchtige verhalen het voorregt burger en landman schuldeloos te vermaken. Wy willen er wat uit oprapen, dat den vorst als mensch geestryk en luimig afschetst.

Toen hy te Madrid met FRANS DEN I.^{ste} een vredeverdrag sloot, wilde hy zynen vyand, die nu geen koningryk meer bezat, in 't minste niet vernederen, en teekende dus eenvoudig: 'KAREL, burger van Gent.' De fransche koning onthield zich meê van al zyne breedvoerige titelen en teekende vlakweg: 'FRANS, heer te Vauvres.'

De 'burger van Gent', die zelf sterk den arbeid

minde, zag met welgevallen de nyverheid der Vlamingen aen, wier linnenwevery in dien tyd zoo vermaerd was. ‘Zoo lange zal dit landeken bloeijen (zeide hy), als men den vlaemschen vrouwen hunne vingeren niet af kapt.’

KAREL wist als monnik, gelyk vroeger als keizer, aerdig te schertsen. Zyn onwaerdig zoon PHILIP verzuimde hem, na den troonafstand, de overeengekomene lyfrente te voldoen, zoodat KAREL wel eens in weinig keizerlyke omstandigheden kwam. Eens, als zyn hofnar, PEDRO DE SAN-ERBAS, zeer heusch van hem gegroet werd; ‘Sire, waerom toch groet gy my zoo gemeenzaem (vroeg hy, zoo wat verwonderd)?’ - ‘Vriend lief, (antwoordde KAREL), ik heb u niets anders meer te schenken, dan eenen burgergroet.’

Hy kende de fierheid der Catalanen: want hy had den aerd zyner verschillende volken doorgrond, en behandelde hen daernaer. Toen afgevaerdigden tot hem kwamen om te weten, hoe hy zyne intrede in Barcelona wilde doen. ‘Op dezelfde wyze als Barcelonas graven vóór my onthaeld werden (was 't antwoord), omdat ik 't eene grootere eer achte, graef van Barcelonne dan roomsch keizer te zyn.’ En met dit antwoord won hy volkomen de harten dier trotschaerds.

Eens bezocht hem de oude dappere veldheer ANTOON DE LEVE. De keizer wilde nadrukkelyk, dat de grysaerd voor hem nederzitten, en zich 't hoofd bedekken zou. ‘Een bevelhebber (sprak hy), die

roemryk zestig slagen bygewoond heeft, mag wel der voorregten genieten, welke den spaenschen grooten eigen zyn. Gy zyt 73 jaer oud, gy moogt vry in tegenwoordigheid eens dertigjarigen keizers uw gemak nemen.'

Het is bekend, dat de jicht den keizer kwelde, en dat een jichtige soms hinkt of mank loopt. Zulks zag eens de graef van Buren, die met hem gemeenzaem durfde spreken: 'Het keizerryk wankelt (zeide Van Buren, glimlachend)! - 'Wacht u, in 't vervolg voor zulke uitdrukkingen (sprak de keizer zacht maer ernstig), en weet, dat het niet de voeten zyn die regeeren, maer wel het hoofd.'

Reeds in zyne kinderspelen straelde zyn dappere inborst door. Als hy nog gansch klein was, vormde hy met zyne edelknapen en kleine gentsche makkeren escadrons, en verdeelde de krygszuchtige mannekens in twee legers. Hier stonden de Belgen, ginds de Turken, elk onder hun vendel. Het gevegt begon; men worstelde wederzyds, men maekte krygsgevangenen van beide kanten. De kleine KAREL rigtte zyn leger zoo in, dat hy altyd zegepraelde, en liet zich dan in vollen triomph, op de handen zyner speelgenooten dragen. Een der knapen, dien KAREL tot veldheer over de turksche bende wilde stellen, eischte, dat KAREL ook eens aen 't hoofd dier ongelooovigen zou vechten, terwyl hy op zyne beurt aen 't hoofd der Christenen mogt staen; maer de jonge prins, die nimmer die rol wilde overnemen, liever

dan dit voorstel te aenvaerden, schonk zyn gulden halssieraed, en zyne fluweelen muts, met prachtigen vederbos getooid, aen den makker, opdat hy toch maer een Turk wilde blyven.

In zyner jeugd hield hy ook veel van de jagt. Eens vervolgde hy zeer levendig een ever, of wild zwyn, en geraekte met den grave van Boussu in 't woud verloren. Deze jonge heer bragt zich toevallig eene steek toe met zyn eigen jagtmes, dat toenmaels gewoonlyk met bilsenkruidsap werd vergiftigd. Daer was geen ander middel om de gevolgen van het gift te wederhouden dan de wonde uit te zuigen. De prins aerzelde geenen oogenblik, zynen jongen gezelle de hulp te bieden, die hem redden moest. Hier hoeft geen lofwoord by: de vorst wykt voor den mensch.

*Hy die zich zelv' verzaken kan,
Dat is een groot, heldhaftig man.*

XXV.**Verhalen over Keizer Karel.**

Burgerzin. Regtvaardigheid.

De keizer had tot zynen togt naer Algiers twee millioenen gulden noodig, die hem een antwerpsche koopman, met name Jan Daens, ter leen verstrekte. Die eerste togt was zeer noodlottig, en de vorst was niet in staet de geleende somme weder te geven: hy vroeg dus om uitstel. De Antwerpenaer antwoordde, dat hy zich zeer gelukkig achtte zynen vorst eenen dienst te kunnen bewyzen; zoo dat hy, daerdoor eenigszins verstout, nederig de genade afsmeekte, zynen magtigen Heer te zynent op eene maelyd te mogen onthalen: de keizer nam de uitnoodiging aen. De voornaemste antwerpsche uitreeders, die met Daens de leening gedaen hadden, bevonden zich aen den feestdich. By 't einde des gastmaels, bragt men eene schotel met weirikenden houte ter tafel; de

daerover bevreesde keizer vroeg: ‘Waertoe die schotel?’ Tot antwoord stak men er 't vuer aen, en Daens wierp, zoo in zynen naem als in dien zyner vrienden, de schuldbekentenis daer in, zeggende, dat zy allen zich meer dan voldaan achteten door de eer, die hun de grootste keizer des christendoms bewezen had, met zich aen hunnen burgerdich te plaetsen. Over zulke edelmoedigheid getroffen, stond Karel der stede Antwerpen eenige voorregten toe, die haren bloei dermate bevorderden, dat eerlang het getal harer inwooneren verdubbelde, tot der tyde, dat hertog ALVA, met verwoestingsgeest bezielde, tegen haer optrok, en de meeste kooplieden dwong met goed en have naer veiligere streek te vlugten.

Geen wonder, dat de keizer zulk eenen gullen burgerdich aenvaerdde. Hy was niet moeijelyk op dit kapittel; wy hebben er de blyk van aen der hand.

Eens, des morgens vroeg, in 't Soniënbosch ter jagt opgetrokken, liep de vorst, ver van de zynen, in 't woud verdoold. Eindelyk kwam hy uitgehongerd aen de hut eens armen houthakkers, en trad het deurken in. Men aenzag den keizer voor eenen simpelen edelman, en bediende hem een allersoberst ontbyt. De spraekzame vreemdeling vroeg, of er niet een stukjen wildbraed ten beste was. De houthakker fluisterde zyner vrouw iets in 't oor; en daer het gulle voorkomen van dien gast dien goeden menschen geene achterdocht inboezemde, bragt

men hem eene goede snêe van eenen gezouten reebout. Man en vrouw deden hem beloven 't lekkere brokjen maer niet te verklikken. Eenige dagen later liet de keizer den houthakker aen 't hof ontbieden. De arme sukkelaer, toen hy in den keizer zynen gast herkende, stortte smeekend op zyne knieën, en dacht des doods te zyn. De vorst deed den goeden man opstaen, stelde hem gerust, en vroeg hem naer den prys van 't genuttigde ontbyt, ten minste naer wat hy in vergoeding wenschte te bekomen.

De boer, van zynen schrik geheel hersteld, wenschte enkel het verlof te krygen, van vry bezems in 't woud te mogen snyden. Die ootmoedige bede werd den armen man toegestaen; de keizer verwonderd over dien nederigen wensch, wilde den houthakker nuttig zyn. Hy bestelde hem te dien einde voor 's anderendaegs zoo veel bezemen, als hy en zyne vrouw zouden kunnen dragen. Als men hem de aenkomst van dat regiment bezemen aenmeldde, wilde hy, dat alle hovelingen met eenen bezem den houthakker afgekocht, dien dag vóór hem zouden verschynen. Talryk waren de hovelingen. De boscbewooners hadden, tegen eene pistool 't stuk, geheel hunne vracht bezemen al spoedig uitverkocht, en keerden zingend en klingend met voller beurze naer hun woudhutteken terug.

De voorgaende schetsen zyn niet onaerdig; de volgende biedt eenen trek, die men zich met voorliefde herinnert.

De rondborstige vorst kwam eens van Antwerpen naer Brussel terug. Onderweegs renden ruiters uit 's keizers gevolg over een schaep, en doodden het zelve. De schaper stelde seffens zyne kudde onder het toezicht van eenen gezel, vervolgde den stoet, en eischte dringend de waerde van zyn verlies terug. Men gaf den man geen gehoor, die hierop den keizer voor 't geregt liet dagen. KAREL wel verre van over die stoutheid vergramd te zyn, liet het geregt vry zynen gang gaen, en werd tot schadevergoeding en de kosten veroordeeld. Nu deed hy den regter komen, en vroeg hem, hoe 't kwam, dat zyne hoedanigheid van opperhoofd niet geëerbiedigd werd? - 'Sire (sprak de regter), vóór myne bank ken ik maer een enkel opperhoofd, en dat is.... uw heer en meester, God!' Die brave man, wiens naem ongelukkig tot ons niet is overgekomen, werd onder KAKELS raedsheeren opgenomen.

*Een mensch, gebiedt het eer en pligt.
Ziet stout den vorst in 't aengezicht.*

XXVI.**Kluchtige daden van Keizer Karel.**

Billykheid.

Korten tyd na zyne verheffing ten keizertroon, verdoolde KAREL eens, terwyl hy in eenen woude van Oud-Castilië op de jagt was. Hy werd door een geweldig onweder van zynen gevolge gescheiden, en zocht, zoo snel mogelyk, eene schuilplaets. Een hol ontdekkend, vloog hy er binnen. Een bliksemstrael, die voor zyne oogen flikkerde, liet hem vier gewapende mannen zien, die er als galgenaes uitzagen, en diep schenen te slapen. Hy beschouwde die mannen nog, toen een verschrikkelyke donderslag hen plotselyk wekte. Zoodra zy den keizer zagen, wiens waerdigheid die ellendigen niet bemerkten, stond een der slaperen op, wreef zich de oogen, en zeide: ‘Heer ruiters, gy zoudt moeijelyk raden, wat wonderlyken droom ik zoo even heb gehad. Luister:

my docht, dat uw fluweelen mantel op myne schouders overging. “Hierop maekte de schurk des vorsten mantel op zyn gemak los, en hulde er zich in. - Nu sprak de tweede roover:” En ik, heer ridder, ik droomde, dat ik myne muts tegen uw met pluimen versierd hoofddeksel verruilde. “En tevens ontnam hy den vorste zynen hoed, en dekte er zich deftig mede. - De derde had gedroomd, zeide hy, dat hy onder zyne hand eenen prachtigen draver vond, en nam stoutweg teugel, toom en ros in zyn bezit. -” In sint Jacobs name (sprak de laetste), gy zyt brave jongens; gy laet my immers deze guldeneketing en ditfraeije zilveren fluitjen. “En reeds stak hy de hand naer die kostbaerheden uit, welke aen KARELS hals hingen. -” Allerbest, mannen (spreekt de vorst), gy zyt knappe venten; voorwaer, ik mag u dit kleinood niet afstaen, zonder u tevens te toonen, hoe gy 't gebruiken moet; gy zult my misschien voor die lessedankbaer zyn. ’ Deroovers zwygen: hy fluit driemael op zyne gewoone wyze. Zyn stoet, die niet verre van daer halt hield, schiet toe.

Daer stond nu de vorst omgeven van talryke edellieden, dienaren, jageren, boschwachteren, enz. Rustig wendt hy zich tot de verbaesde roofbende, en zegt: ‘Ik ook heb eenen wonderlyken droom gehad; ik droomde, dat ik hier vier roovers liet ophangen.’ Er was nog geen uer verlopen, of de vier droomers hadden uitgedroomd, en spartelden in de lucht, aen de naeste de beste boomen opgeknoopt, anderen ten exempel, gelyk onze voorouders zeiden.

Blyder eindigt de volgende kluchte.

Dē schoenlappers van Brussel hadden voordezen het regt, eene gekroonde laers op hun uithangbord te plaetsen - een voorregt, dat den schoenmakeren niet toegekend was. Van waer die byzonderheid? Men verklaert ze volgender wyze.

Omtrent den jare 1520, wandelde de jeugdige keizer over de markt te Brussel, en zag er eene jonge vrouw met een goed en gul gelaet, die een paer vette hoenders kocht, waerna zy ligtvoetig en blyhartig naer huis terugkeerde. Hy volgde ze op, zag ze eenen keldertrap afdalen, en uit den kelder schalden er luide vreugdekreten omhoog. Dat onderaerdsche verblyf was de winkel van eenen schoenlapper, dien 't in zyne zaken wel ging. De vorst steeg er in af, en verzocht, dat men hem eene scheur aen zyne laers zou herstellen. De baes verontschuldigde zich, zeggende, dat zulks niet konde geschieden, vermits het S. Crispyn en Crispinianus dag was, dien alle schoenlappers (wilden zy hier en hiernamaels gelukkig zyn) feestelyk moeten vieren. De keizer zag het gezin, dat dien kelder bewoonde, in eene zoo regt brabantische kermisluim en lust, dat hy beleefdelyk verzocht, deel te mogen nemen aen hun gelag, en te dien einde beloofde den noodigen wyn te betalen. Men beraedslaegde: zyn open en innemend gelaet lokte die lieden uit, om dit hoofsche voorstel te aenvaerden. De schoenlapper en zyne vrouw, hunne dochters en de werkliên, allen knikken

ja. 's Avonds kwam de hupsche vreemdeling inderdaed terug, hield met die brave menschen het avondmael, vermaekte ze door zyne vertrouwelykheid, en scheen over alles hartelyk voldaan. 's Anderen daegs liet hy den schoenlappersbaes tot zich aen 't hof roepen, en vroeg hem, op welke wyze hy hem 't vergenoegen kon vergelden, dat hy 's avonds te voren in den kelder genoten had. De goede man, van zynen eersten schrik hersteld, wenschte slechts de eer te ontvangen van tot eeuwiger gedachtenis des voorvals, op 't uithangbord der schoenlappersgilde eene laers te mogen plaetsen, met de keizerskroon er boven.

Op eenen mortier uit den jare 1500 leest men dit rymken, Salomon nagevolgd:

*Gheen beter spreucke en hebbic oynt ghelesen,
Als wel te doen ende vrolic te wesen.*

XXVII.**De drie damen van Crêve-Coeur.****(1554.)**

Trouw en moed.

De geschiedenis der menschheid breidt zich in 't oneindige uit. Wat sterfelyk oog kan ze in haren gansenen omvang overzien? Het gebied dier wetenschap is zoo groot, dat de magtigste geest het nimmer in al zyne bijzonderheden zal kennen. Ware ons leven zoo lang als het leven Mathusalems, dan nog moesten wy aen de anders zoo heerlyke zucht verzaken, alle schoone en nierkwaerdige gebeurtenissen, al ware 't ook maer enkel die onzes vaderlands, te onderzoeken en te doorgronden. Het is daerenboven niet noodzakelyk, zelfs niet nuttig, dat men alles hier kenne, alles onderzoeke.

Hieruit echter make men niet op, dat men zich van 't aenleeren der geschiedenis moet laten afschrikken, of die in sommige byzonderheden verzuimen. Verre van daer! de geschiedenis is de eeuwig springende bron der wysheid; men gevoelt in haer den polsslag des menschdoms. Er zouden waerlyk minder dwaesheden uitgevonden, minder buitensporigheden begaen worden, ging men voller onderwys putten uit die levende en lavende bron.

Daer is geen land op aerde, hoe klein en misacht het ook zy, of het heeft zyn verleden, waerin zyne erfelyke volkswaerde doorstraelt; het heeft zyne geschiedenis, zyne wysheidswelle.

België, ons lief vaderland, biedt ons vooral zoo vele perelen in zyne kronyken ter keure aen, dat wy er als in verdwalen. België bezit erfschatten van volksroem, die het den vreemde mag en moet toonen. De vreemde zal ons achten, ja, hoogachten, als wy voor hem ons heerlyk verleden blootleggen. Als wy hem leeren, wat onze vaders waren, dan zal hy, even als wy, gevoelen, wat wy uit pligt moeten zyn. De vreemde zal ons verachten, wanneer wy zyne geschiedenis alleen kennen, en de onze verwaerloozen; en wie toch zal hem ongelyk kunnen geven? Of is er een belg, die niet het volgende heldhaftig tafereel, ook voor den uitlander, met fier gevoel, te pronke wil hangen?

Op de weelderige boorden der Maes, dicht by Dinant, ligt een stedeken, Bouvignes geheeten, dat

vóór 300 jaren door de toenmaels in België heerschende oorlogen fel werd getroffen. Zyne inwooners durfden zich aen eenen storm blootstellen van wege Frankryks koning, HENDRIK DEN IIe De stad werd ingenomen, en yselyk klom er de jammer en nood. De meeste burgers wierpen zich wanhopig in den stroom, om er eenen zachteren dood in te vin den, dan dien, waer zede vyand meê bedreigde; een aental anderen werden zonder genade doorstoken, of opgehangen. Wreedaerdig lot, dat de magtige koning van Frankryk den moedigen burgeren van een anders onbeduidend stedeken voorbeheld! Doch dit is geen nieuws voor wie 's lands geschiedenis doorbladert. België kan zich niet vleijen, dat het ooit eene vriendelyke, eene menschelyke behandeling van zynen franschen nabuer, na eene overwinning, heeft ontvangen.

Doch keeren wy tot het ongelukkige CRÊVE-COEBR terug. De verwoesting, zoo wy zeiden, was er algemeen. Eenige dappere krygers hadden zich opgesloten in den stadstoren, om er hun leven tot den laetsten nood toe te verdedigen. Onder hen bevonden zich drie ridders, met hunne jonge vrouwen. Dezen vochten met mannelyke dapperheid naest hunne echtgenooten, of verbonden de wonden hunner medevechteren, al hadden zy, even als dezen, deovertuiging, dat zy eerlang voor den zegepralenden vyand zouden bezwyken. By dezès laetsten aenval sneuvelen hunne drie gemalen. Nu heeft het leven voor haer

geene waerde meer, en zy vechten even moedig, met het kleine getal, dat haer bystaet, op den toren voort; menig Franschman verliest er het leven. Eindelyk bemerken zy, dat de vyand ze wil sparen om ze levend in zyn geweld te krygen. De gedachte van welligt voor de onbeschoftheid des ruwen vyands te bezwyken, doet ze sidderen. Dat zal niet zyn; zy veinzen een ongelyk gevecht te begeven, ylen ten hoogsten torentans, staren eenen oogenblik ten hemel, omhelzen zich voor 't laetst, slaen hand in hand vast, omstrengelen elkander als zusters, en, voor het oog der belegeraren in de diepe gracht nederstortend, vinden den heldendood. De verbaesde vyand zelf eerbiedigt de slagtoffers van eerbare trouw en verheven moed. - Groote vrouwen, martelaressen van huwelyks- en vaderlandsliefde!

Nog wordt jaerlyks te Bouvignes een feest gevierd ten aendenken dier onsterfelyke heldinnen.

*Wie naer eigen grootheid tracht,
Huldigt die van 't voorgeslacht.*

XXVIII.**Borluut, Gentsche pensionnaris.****(1559.)**

Onverschrokkenheid.

‘Doe wel, en zie niet om!’ luidt een spreek woord, dat men steeds indachtig moet wezen, als men tusschen plicht en zelfbelang te kiezen heeft. Het zyn slechte burgers, die tegen hun wettig opperhoofd opstaen, om hunnen eigenen welstand te verhoogen, om tot eenen eerepost te geraken, dien zy anders nimmer zouden bekomen; maer even slechte burgers zyn het, die om wereldschen roem of aerdsch voordeel, zich slaefsch aen onregtvaerdige eischen of woeste grillen eens dwingelands onderwerpen.

Wanneer de vorst, die ons beheerscht, het pad der wet verlaet, dan is 't onze plicht, moedig, maer

tevens onderdanig, onze grieven voor hem bloot te leggen; dan mogen wy vry de leer onzer vaderen volgen: ‘Doe wel, en zie niet om! doe regt, en vrees niemand!’ en aldus die eerwaerde spreuk ook onzen kinderen nalaten. De onwaardige zoon van keizer Karel, PHILIPS DE IIe, had, tegenstrydig met 's lands wetten, zyne spaensche benden gansch Vlaenderen door verspreid, om er met krygsgeweld de nieuwe leer van Luther en Calvyn uit te roeijen. De Belgen waren er verre van af die nieuwe leer, met hare beeldstormery, met haren sleep van buitensporigheden goed te keuren; maer zy waren niet meer genegen voor bloedgeregt en spaensche dwinglandy.

PHILIP, omgeven van talryke hovelingen, zat te Gent in de vergadering der Staten, op eenen prachtigen zetel. De gevolmagtigde BORLUUT staet in name der Gentenaren op, en spreekt de volgende woorden:

‘Waerom, Sire, roept gy vreemde armen ter hulp om ons te verdedigen? Is het, opdat de wereld ons aenschouwe als te ligtzinnig of te vreesachtig om ons zelve te verweeren?’

Waerom hebben wy een vredeverdrag gesloten, indien al de oude krygslasten op ons blyven drukken? Gedurende den oorlog ondersteunde de hope onzen nood, de nood ons geduld; thans is 't vrede, en wybezwyken onder den last van allerlei schattingen, afpersingen en verdrukkingen. Uwe onderdanen van Kameryk en Antwerpen komen

hier, en beklagen zich over de gewelddadigheid van tuchteloze krygsbenden. Thionville, Marienburg liggen verwoest. Zeker schonk ons Uwe Majesteit niet den vrede, opdat wy onze steden in woestenyen zouden zien omscheppen; iets dat onfeilbaer gebeuren zal, indien Uwe Majesteit ze niet verlosse van die ongenadige roovers. En waerom toch behoeft men den dienst van vreemde soldeniers zoo duer te betalen - van hun, die geen belang hebben een land te verschoonen, dat zy morgen welligt zullen verlaten? Waerom staen geene brave vlaemsche krygers, uit ons midden genomen, onder de vanen Uwer Majesteit? In veel woeliger dagen vertrouwde uw doorluchtige vader hun de eer en veiligheid van den Staet toe. Waerom toch, Sire, schynt thans Uwe Majesteit aen eene trouw te twyfelen, die zy uwen vader zuiver en onberispelyk bewaerd hebben?’

Dat was inderdaed voor PHILIP eene nieuwe, eene ongewoone, eene vlaemsche tael. Zulke opregte vermaning klinkt te zelden in 't oor der vorsten. PHILIP onthutst, ontzet, verpletterd, verbleekte, vergramde, sprong uit zynen zetel. Hy rees op, als bevond hy zich nog oppermagtig in Spanje, bezag de vergadering starlings met eenen bliksemenden oogslag om en rond, en barst uit: ‘Ik ook, ik ben een vreemdeling: wil men my, ook my, uit den lande verbannen?’ Men zweeg in algemeene verbazing. Die stilzwygendheid der Staten-generael

gold als eene veroordeeling des konings; hy zelf zag er niets goeds in voor de toekomst. De politieke vorst beloofde evenwel de spaensche troepen uit den lande te trekken; maer hy bleef, volgens gewoonte, dier belofte niet getrouw.

In dezer gelegenheid bewees BORLUUT, dat hy den edelen naem van *vry en vrank*, reeds van ouds aen de Gentenaren gegeven, ten volle verdiende.

Ook wy willen steeds de regte baen inslaen, en alle kronkelwegen vermyden; dan mogen wy met een zuiver geweten en een fier gelaet het versjen herhalen:

*Het zy ge meester zyt of knecht,
Wees vry en vrank, nooit valsch of slecht.*

XXIX.**De graef van Egmont.****(† 5 Juny 1568.)**

EGMONT van eener oudadelyke familie afstammend, verwierf in 1557 op S. Laurensdag, eenen eeuwigen roem. Op dien dag behaalde de nederlandsche held te S. Quintyn, in name van Spanjes koning, PHILIP DEN TWEEDEN, eenen zegeprael op de Franschen, die den veldheer en zynen volke eere, en hunnen koninge magt byzette. COLIGNY en MONTMORENCY, die vermaerde aen voerders der Franschen, verloren in dien slag vyftig vaendels, dertig standaerden, twintig ruitervaentjens, al hun geschut en een wondergroot getal krygslieden, waeronder Montmorency zelf telde.

Tot gedachtenis aen die zege, liet PHILIP DE IIe, ter eere van S. LAURENS, eene kerk, een klooster en

een paleis bouwen, die later onder den naem *Escurial*, Spanjes koningen ten verblyve dienden.

De vader van PHILIP, onze KEIZER KAREL, had reeds EGMONT'S dapperheid leeren hoogschatten, zoo wel in Afrikas verzengde zandstreken, als by der belegering van S. Dizier, waer de keizer den nog jeugdigen held tot kapitein-generael verhief. Bovendien dankte men den grave van Egmont de schitterende zege, by Grevelingen op de Franschen behaald, en waer de bevelhebber der vyanden, de maerschalk de Termes, gevangen werd genomen.

EGMONT paerde, als krygsman, blinkende hoedanigheden met vaderlandsche deugd. Het moet dus niemand verwonderen, dat hy door onze voorouders bemind werd. Die liefde beantwoordde hy met eener grenzeloze verknochtheid aen de belangen der gemeente. By hem ging het welzyn zyner landgenooten voor al ander. De tyd naekte, dat die liefde op harde proef zou gesteld worden.

Prins WILLEM VAN ORANJE stond in Nederland aen 't hoofd der misnoegden, die Spanjes juk wilden afschudden, in den tyd, toen MARGARETHA VAN PARMA alhier het stadhouderschap bekleedde. EGMONT, door de banden der vriendschap met Oranje verbonden, liet zich medeslepen in den aanslag van prins WILLEM. En gelyk het altoos gaet, waer eene omwenteling voorbereid wordt, zoo ging het hier ook toe; men verbreidde het gerucht, dat PHILIP in ons land een onmenschelyk bloedgeregt wilde invoeren.

Dit gerucht kreeg eenigszins waarschyntykheid, toen hertog ALVA naer de Nederlanden gezonden werd met een grooter gezag dan dat der stedehoudster. Daer nu het land al meer en meer aen 't gisten kwam, en ook de voorstellingen van EGMONT en anderen niet geacht wierden, zoo deelde EGMONT, die 't heil zyns vaderlands steeds beoogde, niet in de gevoelens der spaensche veldheeren, en nog minder in die huns strengen aenvoorders.

De hertog van Alva, wel een dappere, trouwe bevelhebber, maer tevens een listige, wreede tyran, deed den 7 September 1567 den staetsraed in zyn paleis te Brussel vergaderen. De listige Spanjaert gaf voor, hy had die heeren over staetszaken te raedplegen.

De grave van EGMONT en die van HOORNE begaven zich zonder argwaen by den hertog. Na eene lange beraedslaging, sloot de hertog de zitting zonder zich in iets te verraden. EGMONT was gereed om zich in een ander vertrek te begeven, ten einde met ALVAS zoon eene begonnen speelparty te eindigen, toen hem een spaensch officier den degen afeischte, en dien zonder weèrstand van hem ontving. Alleen sprak hy, met der eene hand op de borst, terwyl hy kalm en groot met der andere den degen overhandigde: 'Ik heb dien echter nooit dan tot 's konings eere getrokken!'

Onmiddellyk daarna, toen HOORNE, zonder aen eenig gevaer te denken, op het vertrekken stond,

werd hy ook staetsgevangen genomen. Zyne eerste vraeg was naer Egmont. Toen men hem zeide, dat zyn vriend hetzelfde lot had ondergaen, sprak hy rustig: ‘Hy heeft zich door my laten geleiden; het is billyk, dat ik met hem deel in een en zelfden ramp.’

De twee vrienden waren vooraf veroordeeld. De betuigingen werden niet aengehoord; de bewyzen hunner onschuld, verworpen; hunne eigene verdediging, nauwelyks aengemerkt, ofschoon men ze van verdedigers had beroofd.

Zy vielen als slagtoffers der vryheidsliefde onder het zwaerd des beuls, tegenover Brussels stadhuis. ALVA woonde, achter de gordyn eener venster, die bloedige belooning by, door spaensche dankbaerheid geschonken.

Daegs voor de uitvoering van EGMONT'S halsstraf, was SABINA, zyne huisvrouw, met hare kinderen (zy had er dertien) gekomen om ALVA te smeecken; en, den yzeren arm uitstekend, sprak deze ongeroerd: ‘Morgen zal uw man uit de gevangenis komen.’ In der daed, hy kwam er uit om 't schavot te beklimmen.

*Eens vryen burgers vrye borst
Staet hooger dan een onvry vorst.*

XXX.**De pringes van Espinoy.
(1581.)**

Op de daed der drie ridderlyke damen van CRÊVECOEUR kan er geene volgen, die den heldenmoed der vrouw schitterender huldigt, dan die der PRINSES VAN ESPINOY. Zy was uit den huize van LALAING: met ongeduld loerde zy op een gunstig oogenblik, om in 't bloed der Spanjaerden eene heugbare wraek te nemen over den dood haers moederlyken ooms, des graven van HOORNE, 't eener tyde met EGMONT onthalsd.

De hertog van Alençon was op 't einde van 1581 naer Engeland vertrokken, om er zyn hof te maken by der koningin Elisabeth van Engeland, welke hy wenschte te trouwen.

Met onbeschryfelyk genoeg zag de hertog van Parma, bevelhebber van 't spaensche leger, Alençons

verwydering en de verspreiding van deszelfs krygsgezellen. Ook besloot hy den oorlog met dubbele kracht en dubbel overleg door te zetten. Reeds waren verscheidene vestingen in zyn geweld gevallen, toen hy Doornijk belegerde. De prins van Espinoy was met de bloem der bezetting uit die stad den prins van Oranje ter hulpe gesnel: zoodat die voorname vest maer weinig verdedigers telde.

In afwezigheid haers gemaels voerde de prinses van Espinoy het bevel over de troepen, die door de burgers dapper ondersteund werden. Die edele ziel had eene beradenheid, eenen moed, die de vrouw zelden bezit. Alom vervangt zy haren echtgenoot met zooveel geluk als eer, en bestuert met wonderlyken beleide de verdediging.

De inwooners, dagelyks aangemoedigd door het woord en het voorbeeld dezer heldin, staen, ten koste aller opofferingen, hunne beschermster by: zy verweeren zich twee maenden lang tegen de beste spaensche benden.

Vaderlandsliefde kan, even als moederliefde, wonderen verrigten: zy maekt eene zwakke vrouw tot eene kloeke krygster, die gevaer en dood bespot. Zoo verdedigt eene bloede hen ook hare jongskens tegen den vreemden roofvogel, die, met reeds gespannen klauw, smacht om hun den krommen snavel in de ingewanden te slaen.

Intusschen had het geschut der belegeraren in den wal eene wydgapende bres geöpend, waerdoor men eenen beslissenden storm zou ondernemen.

De ladders stonden tegen den ringmuur, om dien te bestygen. Moedig was aenval, en afweer: een bloedbad stroomde. Daer snelt, springt en ryst de prinsesse van Espinoy in de bres, en roept haren krygslieden toe: 'Brave krygers, vrye burgers, ziel: ik, des bevelhebbers vrouw, ik sta aen uw hoofd. Ter redding des vaderlands, braveer ik Spanje en den dood; eerder het leven verlaten dan deze bres. Volgt allen myn voorbeeld! God en de schimmen van EGMONT en HOORNE zien op ons neder! Zy beschermen ons. Moedig! hervoort! bevecht uwe beulen!' Zy zwygt, en steekt haren arm naer de Spanjaerts uit. Nu eerst bemerken de belegerden, dat hunne aenvoerdster aen dien arm gekwetst is. Moed, wraekzucht, woede vliegen ten top. Aen den voet des wals stapelt zich een berg dooden opeen; de belegeraers zyn verpligt te deinzen en zich terug te trekken. Maer is ook ten koste der dapperste verweering de plaetse redbaer?

Te vergeefs verwacht de prinses op de hulp, die haer stellig door haren echtgenoot, door den prins van ORANJE en door den hertog van ALENÇON is beloofd. Men begint te vreezen, dat een langere wederstand de stad aen 's vyands verwoesting en plundering blootstelle. De nood klimt dagelyks. Het denkbeeld eens verderen tegenstands is een droom geworden. De bezetting verdunt dagelyks; wat de stryd spaert, neemt de honger weg. Niettegenstaende haren erfelyken haet tegen Spanje, ziet de

kloeke vrouw zich tot een verdrag met Parma gedwongen. Het was eervol. Met wapenen, veldtros en vliegende vaendel trok de kleine bezetting de stad uit.

Te paerde, aen 't hoofd der krygsbende, welke van eene zegeprael scheen te keeren, verliet de heldinne de stad. Zy trok aller blik op zich en verwekte aller bewondering. Zelfs de Spanjaerden huldigden haer luidjuichend. Onze laetste neven zullen nog fier zyn, gelyk wy, dat zy zulke schitterende ridderbloem onder de vermaerde vrouwen onzes voorgeslachts mogen bewonderen.

*De deugd is schoon, en glanst den drom
Heurer haetren blind en stom.*

XXXI.**Maria-Theresia, Roomsche keizerin.
(1748-1780.)**

Meer dan dertig jaren lang heeft die vorstin, zaliger gedachtenis, over België den scepter gevoerd. Ofschoon sedert haren dood menigvuldige omwentelingen, ook in de geschiedenis plaets vonden, en men menig eertyds miskenden naem heeft hersteld, en menig anderen, die hoog stond, heeft verlaegd, zoo bleef nogtans den naem van Maria-Theresia regtstaen, en 't aendenken dier deugdenryke keizerin leeft in hutten en paleizen gezegend voort.

Zy ondersteunde handel en nyverheid, en moedigde den landbouw aen. Daertoe liet zy vaerten graven, nieuwe wegen aenleggen, onvruchtbare streken bebouwen. Zy beschermde de kunsten, de wetenschappen en letteren. Zy stichtte de akade-

mie te Brussel, waarvan al de leden met hunne benoeming den adeldom verwierven; zy verordende krygsscholen in Antwerpen, en elders; zy rigtte leerstoelen in onze voornaemste steden op; zy opende algemeene stadsboekeryen. Alzoo zocht zy alom kunst en kennis, welvaert en heil te verspreiden en te verbreiden.

Onder hare regeering werd, ter eere van den landbouw, eene medalie geslagen met den opschrifte: ‘Aen de voedsterkunst der kunsten.’ Zy trachtte in alle vakken des bestuers gewenschte verbeteringen in te voeren, en ging hierby met geduld en voorzichtigheid te werk. Ook waren onder MARIA THERESIA de Belgen te vrede en gelukkig, ofschoon handel en nyverheid, op verre na, niet zoo bloeiend waren als onder de burgondische hertogen en onder KAREL DEN V.^{de}

Die goede vorstin overleed te Weenen, in den ouderdom van 73 jaren, op den 29 november 1780. Hier, zoo min als in Oostenryk, zal zy van den volke vergeten worden. Brussel zag destyds in hare hoofdkerk eenen waerlyk rouwenden lykstoet niet ongelyk aen dengene, die, in dezelfde hoofdkerk, zich onlangs voor onze geliefde koningin verzamelde (1850).

Die oostenryksche vorstin was even beminnenswaerdig van hart als opgehelderd van geest. Zy verdiende den heiligen naem van ‘Moeder des Vaderlands.’ Hare milde hand strekte zich over weduwen

en weezen uit, en er verging geen dag, die niet door de eene of andere harer weldaden werd gekenschetst.

Zy kende geene andere lyfwacht dan de liefde harer volkeren: groot en klein, ieder kon vry en vranc tot haer naderen. - 'Ik ben maer een lompe boer (zei eens een boheemsche landbouwer), maer, wanneer ik wil, kan ik, zoowel als de grootste heer, onze goede koningin spreken, en zy zal my, als of ik een prins ware, met liefde aenhooren.'

In 1765 verloor zy onverwachts haren echtgenoot, met wien zy acht kinders bekomen had. Sedert dien legde de vorstelyke weduwe hare rouwkleederen niet meer af. Immers had zy dertig jaren met Frans den I.^{en} in lief en leed doorgebracht, en hare rouw was door geenen lyd beperkbaer. Ook bezocht zy alle maenden zyne grafstede, terwyl zy in het geheim hare eigene doodkist liet vervaerdigen, en in eenzaamheid het lykkleed afwerkte, waerin de trouwe gemalin eerst vyftien jaren later begraven werd.

Weinige stonden vóór haer verscheiden, sprak zy tot den aertshertog Joseph, haren oudsten zoon en minder gelukkigen opvolger, deze merkweerdige woorden:

'Indien er onder myne regeering iets berispelyks is verrigt, zoo is 't voorzeker buiten myner wete geschied: want ik heb steeds in alles het goede

gewild. Thans bevind ik my op de klip aller magt en grootheid: al 't aerdsche verdwynt in dezen plegtigen oogenblik.... Ik heb de waerheid bemind, en gezocht.... De rust die ik nu geniet, is de hoogste genade eens barmhartigen Gods, die my grootere genaden voorbehoudt. Myn harte was nooit voor ongelukkigen gesloten, en dat, myn zoon, is de zoetste gedachte, die ik in myne laetste oogenblikken geniete.' Hierop gaf de moeder aen hare knielende, bukkende kinderen den zegen, en sliep zachtekens in den schoot des Heeren in.

*Hoe heerlyk is de dood des braven,
Wien zielsherinneringen laven!*

XXXII.**Drie Belgische muzikanten.**

Wie de namen aller belgische muziekopstellers zou willen vereenigen, rangschikken en waerdeeren, moest wel, gelyk ED. FÉTIS, twee boekdeelen schryven, en dan nog zou hy een aental merkwaardige mannen voorbygaen.

Reeds vóór vier honderd jaren waren de Belgen geheel Europa door als groote meesters in de Toonkunst bekend. Om hieromtrent niet onze eigene loftuiters te zyn, zullen wy GUICCIARDINO in zynen beschryving der Nederlanden zelf laten spreken: ‘De Belgen (zegt hy) zyn de meesters en herstellere der Toonkunst. Zy hebben ze verhoogd en volmaekt, die kunst is hun aengeboren, zoodat mannen en vrouwen er, om zoo te zeggen, natuerlyk op maet zingen, en dit wel zeer bevallig en zoetluidend. Daarna hebben zy die aengeborenheid met de kunst gepaerd. Dit bewyzen zy zoowel met der stem als met veelvuldige speeltuigen. Een ieder

weet, dat er in de christenwereld geen vorstenhof zonder eenig belgischen toonkunstenaer bestaet.’ GUICCIARDINO haelt vervolgens, om dit te staven, eene reeks levende en doode Belgen aen, en zegt, dat de Belgen ‘alom vermaerde en luisterryke geesten zyn.’

Dat inderdaed talryke Belgen, gedurende de XIVe en XVe eeuw, in Italië de eerste zang- en muziekscholen geopend hebben, is eene eer, die ons niemand betwist; maer niet minder streelend is 't voor ons volksgevoel, dat onze voorouders die kunst ook in Duitschland onderwezen hebben.

WILLAERT, in 1490 te Brugge geboren, verliet te Parys de regtsstudie, om aldaer tot de school van JEAN MOUTON, kapelmeester van FRANS DEN I.^{en}, over te gaen. Wanneer hy der kunst magtig was, lokte hem de roem, dien zyne landgenooten in Italië verwierven, naer dit land. In Bome hoorde hy by zyner aenkomst een kerkgezag van hem zelve uitvoeren: hy was er over verwonderd, maer was het nog meer, als hy vernam, dal dit kerklied eenen anderen vermaerden Belge, JOSQUIN DEPRÉS, werd toegeschreven. Nadat de jonge WILLAERT er zich opsteller van had verklaerd, werd het wonderstuk misprezen, en niet meer uitgevoerd. Misnoegd trok WILLAERT Rome uit, en bekwam van LODEWYK DEN II.^{en}, koning van Hongaryen en Bohemen, den titel van kapelmeester. Die koning op den slagvelde gesneuveld zynde, keerde WILLAERT naer Italië

terug, maer niet naer Rome. Venetië maekte hem kapelmeester in S. Marco. Hy stichtte in die stad de zoo vermaerde school, welke in de XVIe en XVIIe eeuw hoogst vruchtbaer is geweest in groote meesteren. De plaets ontbreekt ons om hier al de eerbewyzen uit een te zetten, die men WILLAERT van allen kanten toewydde. De beroemde man stierf in 1563.

ORLANDUS LASSUS werd in 1520 geboren te Bergen in Henegouwen, waer men hem onlangs een standbeeld heeft opgerigt. Hy was de grootste toonkundige zyner eeuw, en kan slechts met den wereldberoemden Palestrina vergeleken worden. LASSUS was in de Toon-, wat RUBENS in de Schilderkunst was. Nadat hy binnen Napels en Rome tot groote eere was opgeklommen, doortrok hy Engeland en Frankryk, en vestigde zich eindelyk, als kapelmeester, aen 't hof van ALBERT DEN GROOTMOEDIGE, hertog van Beijeren, die toenmaels het schoonste zangkoor had in Europa. Binnen München bestuerde LASSUS eene kapelle van 92 zangeren en spelers. Hy heet met regt de vorst der toonkunstenaren. Vruuchtbaer als Rubens, schreef hy niet minder dan 765 verschillende muzieksukken, die nog alle in de boekery te München bewaerd worden.

In 1741 ontving te Luik een ander vermaerde loonkunstenaer, met name GRÉTRY, het licht. Zyn vader was zelf muziekmeester. Als koorknaep zong de jonge GRÉTRY met eene wonderlieve stem. Achttien jaer oud zynde, trok hy naer Italië, om er de Mu-

ziekkunst in haren ganschen omvang aen te leeren. Later kwam hy naer Parys, waer hy, gedurende lange jaren, een aental operas voor den schouwburg schreef. Nooit werd in Parys aen eenigen kunstenaer meer hulde bewezen, dan aen GRÉTRY; echter vergat de vereerde Luikenaer nimmer zyne vaderstad. Volgens zynen laetsten wil, werd zyn hart naerzyne geboorteplaets overgebracht, waervoor het levenslang geklopt had.

Telkens dat gy het lied zingt: ‘Waer kan men beter zyn, als by zyn trouwe vrienden?’ herinnert u dan den onsterfelyken GRÉTRY, die het in muziek stelde.

*Wie kunst en kennis niet bemint,
Is zonder hart, is doof of blind.*

XXXIII.**Drie schoone Belgische uitvindingen.**

Vlyt en opmerking.

Nyverheid, handel en kunsten bloeijen sints onheugelyke tyden op onzen grond. Geen wonder derhalve, dat onze zuidelyke buren ons land nog al geerne zouden bezitten. Dit was al van ouds; maer de liefde tot onafhankelykheid heeft onzen voorzaten steeds den noodigen moed en de kracht ingeboezemd, om de schatten hunner vryheid tegen vreemden te verdedigen, zy mogten dan Romeinen of Franschen heeten.

Reeds in 1189 zou zekere Hullos (Hoellos) omtrent Luik het gebruik, der steenkolen, na hem *houille* genoemd, gevonden en algemeen gemaekt hebben. Anderhalve eeuw later werden daer reeds zooveel kolen ontgonnen, dat een groot gedeelte der luiksche krygsbenden uit mynwerkers bestond. Het

ware te verre loopen, wilden wy al het nut aentoonen, dat uit het gebruik der steenkolen ontsproten is. Van de nederige landsmidse tot de reusachtige hoogovens onzer dagen, van den huiselyken haerd tot de ontzachlyke gasovens, worden duizende en duizende schepen kolen verslonden; en duizende en andermael duizende werklieden winnen er hun dagelyks brood by. De landbouw, de koolmyn-ontginning en de kunstbewerking van het yzer zyn heden voor ons drie voornamelyke welvaertbronnen. De Belgen trekken van die bronnen zeker alle mogelyke party, en 't is hun geene geringe eer te mogen zeggen: 'Wy hebben met der uitvinding der steenkolen ook den grond tot Englands grootheid en magt geleid. Ja, het pluimken dier nyverheid mogen wy gerust op onzen hoed steken.'

Laten wy nu eens zien, wat wy door eene tweede uitvinding gedaen hebben voor den bloei onzes handels, en vooral voor dien onzer noorderlyke geburen. Willem Beukels, misschien te Nieupoort geboren, was een eenvoudige visscher. Waerschyndlyk voorzag hy niet, dat de Voorzienigheid hem tot eenen der grootste weldoeneren der menschheid bestemde. Hy vond het middel uit de haringen te kaken; dat heet, ze te zouten, en in tonnetjens voor bederf te bewaren. Nu begon eigenlyk de levendigste zeejagt, die men denken kan. De schepen, welke op de haringvangst uitzeylden, beliepen op duizenden. Het verkeer werd daerdoor zoo groot, de ervarenheid

der zeevaerderen zoo volmaekt, dat Holland weldra als de eerste zeemagt werd geducht. Amsterdam dankt aen de haringvangst zyne grootheid en zynen glans. Men stelde uit erkentelykheidaen Beukles in de kerk te Biervliet, waer hy overleed (1397) eene glasraem, die hem verbeeldde. KAREL DE V.^{de} ging met zyne zuster, de koningin van Hongaryen, naer dit stedeken, om des visschers nagedachtenis te vereeren. Zoo gebruikt de Voorzienigheid dikwerf nederige werktuigen om haren zegen over een volk, over 't menschdom te verspreiden.

Uit den nood ontspruit de waerneming, de ondervinding en de kennis. Nood leert bidden en werken, werken en bidden; de welvaart moedigt kunsten en wetenschappen aen, en beschermt de kunstenaers en nyveraers.

Wanneer Leuven 150,000 werklieden bezat, die in wollestoffen werkten; wanneer Brussel en Mechelen hunne kostelyke kanten wrochten; wanneer Brugge en Audenaerde de schoonste tapylen, en Nyvelt het fyne neteldoek voortbragten, dan, in die rykgezegende lyden, moesten ook de schoone kunsten hare kinderwindsels afwerpen; en stout op eigene voeten gaen, en voortstappen. Jan en Hubert Van Eyck betreurden 't, dat hunne waterverwschilderyen door den tyd verkleurden. Hun genie deed hun eindelyk de olieverbewerking op kunstschilderyen toepassen; hun genie deed hun alle mogelyke party daarvan trekken, en sedert dien bewaert men van

eeuw tot eeuw de kunstscheppingen der groote meesteren. Kort daarna vond men ook by ons, zoo 't schynt, de thans herlevende glasschildering uit, waervan wy in Brussels en Doornyks hoofdkerk nog zulke merkwaerdige vensters bezitten.

Wie zou niet fier zyn tot den dietschen stam te behooren, die in nyverheid, handel en kunsten nog heden den scepter voert?

Wy meenen dus dit boekjen (dat spoedig van eene andere lezing van *Verhalen uit onze Geschiedenis* moge opgevolgd worden) met niets beter te kunnen sluiten, dan met eenige versregelen eens vermaerden dichters:

Voel, Neêrland, voel u selv'! Zyt trotsch op eigenwaerde!
Blyf, blyf oorspronklyk! zwicht in kunst voor niets op aerde,
En kniel, kniel nevens my, vóór 't godlyk voorgeslacht!
Ja, eeuwig blyv' hunne asch ons wierook toegebracht!

EINDE.